

Helsingin vammaispoliittinen selvitys 2010

Tavoitteellisella vammaispolitiikalla kyetään vahvistamaan kehityskulkuja, jotka tukevat kaikkien ihmisten oikeudenmukaisen yhteiskunnallisen aseman toteutumista käytännössä.

vammaisasiamies
Reija Lampinen (toim.)
31.3.2011

SISÄLLYSLUETTELO

1. Kaupunginhallituksen antama toimeksianto	3
2. Vastuullinen vammaispolitiikka Suomessa 2010	3
3. YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista	4
4. Vammaispolitiikan perusta ja haasteet	5
Vammaispolitiikan perusasiat	
Erityispalvelut ja tukitoimet osallisuuden ja osallistumisen varmistajana	
Seuranta	
Vammaispoliittisten vaikutusten arviointi päätöksenteossa	
5. Toimivan vammaispolitiikan tunnistet	9
6. Yhteenveto Helsingin vammaispolitiikan tavoitteista ja toiminnan painopisteistä kaupungin virastoissa	10
Kaupunkisuunnitteluvirasto	10
Opetusvirasto	12
Sosiaalivirasto	14
Terveyskeskus	23
Joukkoliikenne	25
Palo- ja pelastustoiminta	28
Kulttuuri ja vapaa-aika	30
Rakennettu ympäristö	32
7. Vammaisnäkökulma kaupungin strategioissa ja prosesseissa	36
8. Paikallisten vammaisjärjestöjen näkökulmia	37
9. Vammaisneuvoston kommentit	40
10. Lopuksi	42
LYHENNELMÄ	43 – 48
Liite 1. Ohjausryhmä 2010	49 – 50

1. KAUPUNGINHALLITUKSEN ANTAMA TOIMEKSIANTO

Kaupunginhallitus kehotti 25.1.2010 antamassaan päätöksessä sosiaalilautakuntaa laatimaan kaupunginhallitukselle yhteistyössä terveyskeskuksen, kaupunkisuunnitteluviraston ja opetusviraston kanssa tiiviin yhteenvedon Helsingin vammaispolitiikan tavoitteista ja keskeisistä toiminnan painopisteistä, jota valmisteltaessa otetaan huomioon vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen näkemykset. Tämän lisäksi Helsinki valmistautuu toteuttamaan vammaispolitiikkaa valmisteilla olevan valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman 2010–2015 pohjalta. Selvityksen on oltava valmis 31.12.2010 mennessä.

Päätöksen lähtökohtana on ollut Helsingin kaupungin vammaisneuvoston tekemä esitys kaupunginhallitukselle kunnallisen vammaispoliittisen ohjelman laatimiseksi Helsingissä.

Toimeksiannon toteuttamiseen saatiin lisää aikaa 31.3.2011. saakka, jotta valmistelussa voitaisiin ottaa huomioon myös vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen näkemykset.

Sosiaalivirasto aloitti selvitystyön valmistelun toukokuussa 2010. Tällöin todettiin, että työhön on syytä ottaa mukaan laajempi joukko hallintokuntia / virastoja, mitä kaupunginhallitus toimeksiannossaan edellytti. Mukaan kutsuttiin kaikki halukkaat hallintokunnat.

Sosiaalivirasto kutsui hallintokuntien nimeämät vastuuhenkilöt ja vammaisneuvoston puheenjohtajan aloitusseminaariin 2.6.2010, jonka jälkeen mukana olevilta hallintokunnilta/ virastoilta pyydettiin viralliset kirjalliset selvitykset vammaispolitiikan tavoitteista ja keskeisistä toiminnan painopisteistä 31.8.2010 mennessä.

Sosiaalijohtaja Paavo Voutilainen asetti selvitystyön tueksi 18.6.2010 ohjausryhmän, jonka puheenjohtajana toimi aikuispalvelujohtaja Helinä Hulkkonen. Ohjausryhmään kuului kaikkiaan 14 eri hallintokunnan tai viraston edustajat. Vammaispoliittisen selvityksen kokoajaksi asetettiin vammaisasiamies Reija Lampinen. Ohjausryhmän työkokouksia pidettiin kaikkiaan neljä.

Päätösseminaari vammaispoliittisesta selvityksestä ja sen kokoamisprosessista järjestetään syksyllä 2011.

2. VASTUULLINEN VAMMAISPOLITIikka SUOMESSA 2010

Suomalainen vammaispolitiikka perustuu kolmeen keskeiseen periaatteeseen:

- Vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen.
- Vammaisten henkilöiden oikeus osallisuuteen.
- Vammaisten henkilöiden oikeus vamman vuoksi tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin, joilla turvataan yhdenvertaisuuden mahdollistuminen valtaväestöön verrattuna (myönteinen erityiskohtelu).

Tavoitteellisella vammaispolitiikalla kyetään vahvistamaan kehityskulkuja, jotka tukevat kaikkien ihmisten oikeudenmukaisen yhteiskunnallisen aseman toteutumista käytännössä.

Vammaisten henkilöiden oman tahdon ja mielipiteen kunnioittaminen, yksilöllisyys ja valinnanvapaus ovat nykyaikaisen vammaispolitiikan kulmakiviä. Periaatteina ovat vammaispolitiikan valtavirtaistaminen, asenteiden ja arvojen monimuotoisuuden vahvistaminen, erilaisuuden kunnioittaminen sekä esteettömyyden lisääminen ja toiminnan saavutettavuuden parantaminen yhteiskunnassa. Niitä voidaan toteuttaa vain yhteistyöllä; ottamalla työhön mukaan myös vammaisia henkilöitä ja käyttämällä laadukkaita arviointimenetelmiä. Samanaikaisesti on kiinnitettävä huomiota vammaisten erityispalvelujen kehittämistyöhön, joiden toimivuus saattaa silti viime sijassa turvata sen, miten tiettyjen vammaisten henkilöiden oikeudet ja mahdollisuudet toteutuvat käytännössä.

3. YK:N YLEISSOPIMUS VAMMAISTEN IHMISTEN OIKEUKSISTA

YK:n yleiskokous hyväksyi joulukuussa 2006 sopimuksen vammaisten ihmisten oikeuksista ja se tuli kansainvälisesti voimaan toukokuussa 2008. Sopimuksen keskeinen sisältö on syrjinnän kieltäminen vammaisuuden perusteella ja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen valtaväestöön verrattuna kaikilla elämän alueilla. Yleissopimus velvoittaa jäsenvaltioita takaamaan vammaisille henkilöille samat oikeudet, jotka on eri ihmisoikeussopimuksissa vahvistettu kaikille ihmisille.

Myös joulukuussa 2010 hyväksytyssä EU:n vammaisstrategiassa vuosille 2010–2020 luodaan puitteet yhtenäiselle EU:n ja kansallisen tason toiminnalle vammaisten kansalaisten tilanteen parantamiseksi.

Yleissopimuksen kautta tulee tapahtumaan paradigman muutos, jolloin asenteet ja lähestymistavat vammaisia kansalaisia kohtaan muuttuvat. Vammaisten ihmisten syrjäytyminen ja palvelujen eriyttäminen ovat tällöin ihmisoikeuskysymyksiä. Vammaiset henkilöt eivät enää ole yksinomaan hyväntekeväisyyden, parantavan hoidon tai sosiaaliturvan kohteita. He ovat nyt oikeuksien haltijoita; subjekteja, jotka uskaltavat puolustaa oikeuksiaan ja tekevät omaa elämäänsä koskevia päätöksiä vapaasti ja todelliseen tietoon perustuen oman yhteiskuntansa aktiivisina jäseninä. Samalla tunnustetaan vammaisten henkilöiden ihmisarvo, jota kukaan ei voi ottaa pois.

Edellytys sopimuksen toteutumiselle on asenteiden muuttuminen. Sen saavuttamiseksi on sitouduttava poistamaan ennakkoluuloja ja stereotyyppioita vammaisia ihmisiä kohtaan sekä lisäämään tietoa ja tietoisuutta vammaisuudesta ja erilaisista vammoista. Muutos on myös Suomessa merkittävä ja vaikuttaa käytännössä moniin toimintatapoihin.

Vaikutukset Suomen vammaispolitiikkaan:

- Vammaisella ihmisellä on oikeus olla aktiivinen jäsen lähiyhteisössään ja aktiivisesti mukana omien asioidensa hoitamisessa. ("Ei mitään meistä ilman meitä".)
- Hänellä on oltava mahdollisuus yhdenvertaiseen kohteluun, osallisuuteen sekä vamman vuoksi välttämättömiin palveluihin ja tukitoimiin.
- Yleinen lainsäädäntö ja sen kunnallinen toteutus on päivitettävä ja mukautettava sopimuksen velvoittamalla tavalla.
- Myös vammaisia koskeva tai muu erityislainsäädäntö ja sen toteuttamistavat kunnissa on tarkistettava, jotta ei synny väliinpuotojia.
- Vammaiset kuntalaiset on otettava mukaan kunnalliseen suunnitteluun, päätöksentekoon sekä päätösten seurantaan ja eri vammaryhmien välistä yhteistyötä on lisättävä.

4. VAMMAISPOLITIIKAN PERUSTA JA HAASTEET

Vammaispolitiikassa on kyse kaikkien kuntalaisten tasa-arvoisesta mahdollisuudesta elää, osallistua ja toimia yhdessä. Tarkoituksenmukainen vammaispolitiikka turvaa myös vammaiselle kuntalaiselle mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti lähiyhteisönsä toimintaan, koulutukseen, työelämään, vapaa-aikaan ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Vammaisuuden käsitettä ei kykene määrittelemään yksiselitteisesti, koska voimassa oleva lainsäädäntö rajaa käsitteen hyvin eri tavoin riippuen toteutettavasta laista, tarvittavasta tukitoimenpiteestä, vamman vuoksi myönnettävästä palvelusta tai taloudellisesta tukimuodosta. Määrittelyn perustana on joka tapauksessa yksilön fyysinen tai psyykinen erilaisuus, mutta käsitteen sisältö ja kokemuksesta lähtevä merkitys määrittyy aina olemassa olevassa sosiaalisessa kontekstissa.

Yksi tulkintatapa on ns. lääketieteellinen vammaisuuden selitysmalli, joka määrittelee vammaisuuden toimintavajeiden kautta ja keskittyy vamman diagnosointiin ja kuntoutukseen. Vammaisiksi leimataan henkilöt, jotka eivät selviydy ilman apua tai tukea ympäristön asettamista vähimmäisvaatimuksista ja arkielämästä.

Suomalainen vammaisuuden käsite on muuttunut ajan ja yhteiskunnallisten muutosten myötä. Vammaisia henkilöitä ei pidä käsittää yhtenäisenä ryhmänä, vaan kussakin tapauksessa on nähtävä erikseen ne toimintarajoitukset, joita kyseinen vamma aiheuttaa juuri tietylle ihmiselle.

Nykykäsityksen mukaan vammaisuus ei ole ensisijassa yksilön ominaisuus, vaan yhteiskunnan rakenteisiin liittyvä yksilön toimintakyvyn ja yhteiskunnan välinen ristiriita, jota ei voi määritellä ilman tietoa ympäristön asettamista vaatimuksista ja siellä olevista toiminnan esteistä.

YK:n yleissopimuksessa (2008) olevan määrittelyn mukaan vammaisia henkilöitä ovat ne, joilla on pysyvä tai pitkäaikainen fyysinen, psyykinen, kognitiivinen tai

aistitoimintoihin liittyvä vamma (tai sairaus). Vamman haitan on tällöin oltava sellainen, että sillä yhdessä toimintaympäristön vaatimusten ja esteiden vuoksi on mahdollisuus estää henkilön täysipainoinen ja aktiivinen osallistuminen yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Vammais-statusta, joka oikeuttaisi saamaan vammaisille tarkoitettuja erityispalveluja tai taloudellista tukea Suomessa ei kukaan saa pelkän lääketieteellisen sairauden, vamman tai poikkeavuuden vuoksi. Henkilöllä on oikeus saada vammaisuuden perusteella palveluja tai tukitoimia vasta, jos sairaus, vamma tai poikkeavuus aiheuttaa pitkäaikaista tai pysyvää haittaa arkielämässä tai tuo mukanaan jatkuvia erityiskustannuksia. Haitan pitää olla oleellinen siten, että se hankaloittaa päivittäistä iän mukaista toimintaa. Tärkein kriteeri on tuen tai palvelujen tarve; ei diagnoosi tai vamma ryhmä, johon ihminen kuuluu.

1. Vammaispolitiikan perusasiat

Kestävän vammaispolitiikan perusasioita ovat erityisesti alla olevat seikat:

Esteettömyys on sellaisen ympäristön ja sellaisten palvelujen tai toimintamuotojen kehittämistä ja toteuttamista, jotka eivät erottele ihmisiä heidän liikkumiskykynsä tai toimintakykynsä mukaan. Tärkein asia lienee vallitsevan asenneilmaston esteettömyys. Jos asian merkityksen hyväksymisessä on ongelmia, rakenteellisia tai toiminnallisia esteitä on hankala, tai miltei mahdoton saada pois. Esteettömyyttä tai saavutettavuutta ei ole omistettu millekään erityisryhmälle. Se on kaikille ihmisille hyvä olotila.

Saavutettavuus on rakennetun ympäristön esteettömyyttä, helppokäyttöisyyttä sekä eri aistien avulla havaitsemista ja kokemista. Se on tiedon ja tiedotuksen saatavilla oloa useilla vaihtoehtoisilla tavoilla ja myös erilaiset omaksumistavat huomioon ottaen. Se tarkoittaa taloudellisia mahdollisuuksia hankkia tavanomaisia palveluja ja tavaroita sekä sosiaalista ja kulttuurillista yhdenvertaisuutta käyttää ja kuluttaa juuri itselle sopivia hyödykkeitä ja palveluja. Saavutettavuus tarkoittaa myös päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä erityisryhmät huomioon ottaen.

Yhdenvertaisuus on Suomen perustuslain mukainen perusoikeus.

Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa kaikilla ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua, tehdä töitä ja saada erilaisia palveluja.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään ja esim. vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Vammaisten ihmisten tulee olla yhdenvertaisia nimenomaan suhteessa valtaväestöön.

Itsemääräämisoikeus ja valinnanvapaus. Itsemääräämisoikeus ja valinnanvapaus tarkoittavat henkilön oikeutta itsenäiseen harkintaan, päätöksentekoon ja toimintaan häntä itseään koskevissa asioissa. Mikäli kykyä tai voimavaroja selkeään kokonaisuuden hahmottamiseen ei kuitenkaan vammasta johtuen ole riittävästi, on mahdollista tarjota ratkaisuvaihtoehtoja ja tukea vammaisen henkilön omaa tahtoa ja valintoja niin, että päätökset tulevat tehdyksi

hänen kanssaan yhteisymmärryksessä. Kyseessä on tällöin tuettu päätöksenteko, johon tulisi saada riittävästi henkilökohtaista apua.

Osallisuus on tunne, että saa olla osallisena asiassa tai toiminnassa, jolloin kiinnittyy sitä kautta yhteiskuntaan. Osallisuudessa sitoudutaan itse johonkin toimintaan ja halutaan vaikuttaa asioiden kulkuun sekä ottaa vastuu myös seurauksista. Osallisuudessa on selvä tunne siitä, että on mahdollista saada aikaan muutoksia omassa elämässä. Se on kokemus päätöksenteosta ja vaikuttamisesta.

Täysivaltaistuminen tai voimaantuminen on sitä, että vammaiset itse täysivaltaistavat itsensä. Tällöin muut tahot eivät mielivaltaisesti ohjaile heidän tekemisiään ja päätöksiään. Täysivaltaistumisen kautta jokaisella vammaisella ihmisellä on mahdollisuus hyvään ja mielekkääseen elämään hänen omista kyvyistään ja tavoitteistaan lähtien. Se edellyttää myös tavanomaisen elämän perusedellytysten olemassaoloa. Vammaisen ihmisen mahdollisuudet hyvään elämään toteutuvat vain, jos kaikkien vammaisten ihmisoikeudet oikeasti tunnustetaan ja tunnustetaan.

Asenteet ja arvot. Yhteiskunnan monimuotoisuutta arvostavien asenteiden ja arvojen vahvistuminen tuottaa kestäväää vammaispolitiikkaa. Kaikilla ihmisillä on velvollisuus toimia siten, että yhdenvertaisuus toteutuu käytännössä. Asenne- ja arvotyöskentelyn tavoitteena on vaikuttaa vallitseviin näkemyksiin ja ymmärrykseen niin, että kaikki ihmiset voivat yhdessä rakentaa yhteiskuntaa. Vammaisuudesta johtuvat tarpeet huomioidaan osana tavanomaista suunnittelua ja toteutusta. Esteettömät, saavutettavat ympäristöt, toimivat palvelut ja käyttökelpoiset tuotteet vahvistavat ihmisten yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä.

2 Erityispalvelut ja tukitoimet osallisuuden ja osallistumisen varmistajana

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tällöin ihmistä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

Saman lain mukaan kunnassa olevia elinoloja kehitettäessä sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (3.4.1987/380) on toissijainen erityislaki, jolloin sen mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään vasta, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla.

Myös kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti tämän lain nojalla siltä osin kuin

ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia ja vasta toissijaisesti kehitysvammaisten erityishuoltona (1.9.2009 alkaen).

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (23.6.1977/519) on toissijainen erityislaki, jossa säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Erityishuollon tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

Tarvittavat palvelut ja tukitoimet pyritään toteuttamaan myös vammaisille kuntalaisille ensisijassa yleislainsäädännön tai kaikille kuntalaisille tarkoitettujen erityislakien perusteella. Yleisiä palveluja tulisi kehittää, jotta mahdollisimman monesta erillispalvelusta voidaan luopua ja yksilöllisesti välttämättömät erityispalvelut räätälöidä peruspalvelujen sisällä toteutettaviksi.

Erityispalveluja tarvitaan aina, mutta niitä tulisi vähentää pitkällä aikavälillä asteittain siten, etteivät vammaisten erityispalvelut olisi tavanomaisin tai helppo vaihtoehto kaikkiin haasteisiin; etenkin vaikea- tai monivammaisen henkilön tarvitsemaa palveluvalikkoa tai tukitoimia pohdittaessa.

3 Seu ranta

Vammaispolitiikan toteutumisen seuranta edellyttää hallintokunnissa aktiivisia toimia, jotka sisältyvät kaupungin tavanomaiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun. Pääasiallinen vastuu kyseisestä seurannasta on aina toimenpiteestä vastaavalla tai päätöksestä vastuussa olevalla hallintokunnalla. Hallintokuntien sektorisuunnitelmat hyväksytään yleensä kyseisessä lautakunnassa. Sektorisuunnitelmiin sisältyvistä hankkeista ja niiden toteuttamisen ajoituksesta päätetään talousarvion yhteydessä.

Eri hallintokuntien toiminta- ja taloussuunnitelmien laatimiseen ja seurantaan vammaispolitiikan osalta tulisi sitouttaa lisäksi kunnallinen vammaisneuvosto, kunnan esteettömyysasiantuntijat sekä vammaisasiamies. Toimintakokonaisuuksien tai yksittäisten toimenpiteiden seuranta ja epäkohtien esiin nostaminen kuuluvat myös paikallisille vammaisjärjestöille.

4 Vammaispoliittisten vaikutusten arviointi kaikessa päätöksenteossa

Vammaispoliittisten vaikutusten arvioinnin kautta kunnallishallinto ja eri viranomaiset voivat järjestelmällisesti edistää vammaisten henkilöiden oikeudenmukaisen yhteiskunnallisen aseman toteutumista. Arvioimalla suunnitelmien vaikutuksia ennakkoon saadaan tietoa päätösten tarkoituksenmukaisista vaikutuksista ja myös mahdollisista haitoista.

Arvioinnissa tuodaan esille vaikutuksia, joita päätöksenteosta ehkä on odotettavissa vammaisten ihmisten kannalta. Eri vammairyhmien väliset,

mahdollisesti ristiriidassa olevat tarpeet saadaan näkyviin ja pulmiin pyritään löytämään oikeudenmukaiset kokonaisratkaisut. Vaikutusten arvioinnin tulisi olla kiinteä osa tavanomaista, jatkuvaa prosessia, jolla hallintokunnat tekevät päätöksiä ja vievät niitä käytäntöön. Kuntatasolla vammaisneuvostojen ja paikallisten vammaisjärjestöjen asiantuntemuksen saaminen mukaan yhteistyöhön on edellytys arvioinnin tulokselliselle toteuttamiselle.

5. TOIMIVAN VAMMAISPOLITIIKAN TUNNISTEET

Vammaispolitiikan toteutuessa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, täyttyvät seuraavat ehdot kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa:

- Tavoitteellisen vammaispolitiikan aikaansaamiseksi eri hallintokunnat ottavat vammaispoliittisen vastuun omassa toiminnassaan. Epäonnistuneista ratkaisusta tai huonoista käytännöistä luovutaan ja uskalletaan tunnustaa niiden olleen kyseisessä tilanteessa epätarkoituksenmukaisia.
- Kunta sisällyttää vammaispolitiikan omiin strategioihinsa ja kehittämissuunnitelmiinsa ja seuraa tavoitteiden toteutumista osana normaalia talous- ja toteuttamis seurantaa.
- Kun hallintokuntien välinen yhteistyö on saumatonta, ne turvaavat vammaisten henkilöiden oikeudet vastuunsa mukaisesti myös palvelujen ja tukimuotojen rajapinnoilla.
- Eri hallinnonalojen menestyksellinen toiminta ja osaaminen hyödynnetään ja halutaan dokumentoida myös muille hallintokunnille, vastuualueille tai toimijoille.
- Aito vammaisnäkökulma otetaan mukaan pitkän aikavälin suunnitteluun ja kehittämistoimintaan. Silloin käytetään olemassa olevaa vammaispoliittista osaamista ja konsultoidaan erityisosaajia (kunnallinen vammaisasiamies, vammaisneuvosto, paikalliset vammaisjärjestöt, vammaiset kuntalaiset).

Vammaispolitiikan periaatteisiin kuuluu oleellisesti rahoitusvastuu ja tarvittavien yhdenvertaisuuden mahdollistavien toimenpiteiden rahoittaminen osana kunkin hallintokunnan omaa toimintaa.

6. YHTEENVETO VAMMAISPOLITIIKAN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA TOIMINNAN PAINOPISTEISTÄ KAUPUNGIN VIRASTOISSA

Kaupunginhallituksen mukaan yhteenveto Helsingin vammaispolitiikan tavoitteista ja keskeisistä toiminnan painopisteistä on tehtävä yhteistyössä sosiaaliviraston, terveyskeskuksen, kaupunkisuunnitteluviraston ja opetusviraston kanssa. Nämä hallintokunnat ovat edustettuina myös Helsingin kaupungin vammaisneuvostossa. Näiden virastojen lisäksi vammaispolitiikkaa pohti yhdessä seitsemän muuta virastoa tai vastuualuetta, joiden toiminta vammaisten kuntalaisten hyvinvoinnin turvaajana on merkittävä.

Helsingin kaupunginhallitus saa tämän yhteenvedon lisäksi käyttöönsä alkuperäisen hallintokuntien / virastojen tuottaman kirjallisen materiaalin vammaispolitiikan painopisteistä ja tavoitteista.

1. KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO

Nykytila

Kaupunkisuunnitteluvirasto noudattaa kaikessa toiminnassaan voimassa olevia lakeja, säännöksiä, määräyksiä ja ohjeita, jotka tukevat vammaisten kuntalaisten tarpeita. Maankäytön suunnittelulla luodaan edellytyksiä palveluiden sijoittamiselle kaupunkirakenteeseen siten, että ne ovat hyvin myös vammaisen kuntalaisen saavutettavissa. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että palvelut sijaitsevat julkisen joukkoliikenteen toiminta-alueella. Uudisalueella noudatetaan kaikessa suunnittelussa ohjeita, määräyksiä ja lakeja, jotka edistävät esteettömän kaupunkiympäristön rakentamista.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Julkisilla ulkoalueilla

- järjestää julkisten tilojen opastus vammaisten kuntalaisten erityistarpeet huomioon ottaen
- poistaa kaduilta ja julkisista tiloista luvattomat nk. A-standit, jotka ovat etenkin liikkumisesteisille ja näkövammaisille ongelmallisia
- keltainen katuvalaistus tulisi poistaa julkisilta kaduilta/ulkotiloista sen huonon värintoiston ja kontrasti-ongelmien takia
- edistää kaivoratkaisuja, jolloin jakokaapit eivät ole katutasossa /maantasossa eivätkä aiheuta liikkumisesteitä. Helsingissä on 16 000 sähkö/jakokaappia, joista moni sijaitsee ongelmallisissa paikoissa.
- julkisen liikenteen pysäkkien rakenteellisissa ratkaisuisa lähtökohtana on esteettömyys
- liikennevalojen suunnittelussa otetaan huomioon vammaisten jalankulkijoiden erityistarpeet
- liikennesuunnitelmissa otetaan huomioon esteettömien pysäköintipaikkojen tarve tapauskohtaisesti.

Helsingin kaupunki on sitoutunut parantamaan toiminnallaan pyöräilyn olosuhteita. Toimenpiteinä tämä tarkoittaa pyöräilylle tarkoitettujen rakenteiden sujuvuuden,

liikenteenvälityskyvyn ja esteettömyyden parantamista mm. tehokkaammalla rakenteellisella erottelulla jalankulusta rinnastaen pyöräily samalla ajoneuvoliikenteen kaltaiseksi liikennemuodoksi.

Esikaupunkien kerrostaloalueilla on käytetty asemakaavamääräystä, joka sallii inva-tunnuksen omaaville autoille varattujen pysäköintipaikkojen rakentamisen lähelle asuinrakennusten sisäänkäyntejä. Käytäntöä tulee suosia edelleen. Olemassa olevan rakennuskannan ja kaupunkiympäristön suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota piha-alueisiin. Oma pihaympäristö on tärkeä etenkin niille kaupunkilaisille, jotka eivät kykene liikkumaan laajalla alueella, koska heillä on liikkumisrajoitteita.

Seuranta

Ympäristösuunnittelun ja rakentamisen osalta tulisi toiminnan vammaispoliittisia vaikutuksia arvioida ja seurata kaikissa päätöksenteon vaiheissa alkaen suunnittelusta ja alueen kaavoituksesta.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Esteettömät ratkaisut on oltava mielessä hyvin aikaisessa vaiheessa jo kaavoitusta tehtäessä. Rakennuskaavassa ei puututa varsinaisen rakentamisen yksityiskohtiin, vaan luodaan puitteet kokonaisuudelle. Rakennusvalvontaviraston tehtäviin kuuluu esteettömyysnormien toteuttaminen itse rakennuskohteissa.

Yksi keino esteettömyyden järkevään toteuttamiseen kaavoitusvaiheessa voisivat olla eri vaatimustasot (perustaso / erityistaso) erilaisissa rakennuskohteissa. Uusilla asuinalueilla on helpompi toteuttaa järkevää kaavoitusta kuin lisärakentamisalueilla. Lisäksi julkiset tilat ovat helpompia toteuttaa esteettömästi kuin asuntorakentaminen.

Esteettömän ympäristön tärkeimpiä painopisteitä on tarkoituksenmukainen kaavoitus. Kaavoitusratkaisuilla on pitkäaikaisia ja laaja-alaisia vaikutuksia esteettömyyden toteutumiseen käytännössä, niin yleisessä toimintaympäristössä, julkisissa rakennuksissa kuin asuntorakentamisessa. Ajattelemattomilla ratkaisuilla aiheutuu ongelmia rakennusvalvonnalle, jonka tehtävänä on varmistaa mm. rakennusten sisäänkäyntien esteettömyys. Ratkaisut ovat kalliita, kun sinänsä hyväksyty kaava hankaloittaa esteetöntä rakentamista. Sama koskee tarkoituksenmukaista liikennesuunnittelua.

Sisäänkäyntien luiskat tulisi aina ensisijaisesti sijoittaa sisätiloihin, mikäli vaihtoehtona on niiden sijoittaminen katualueelle. Sisätiloihin mahdollisesti jopa siten, että niiden vaatimaa lisätilaa ei laskettaisi kerrosalaan.

Ratkaisuehdotus

Hallintokuntien välinen yhteistyö esteettömyysasioissa on saatava osaksi jatkuvaa ja tavanomaista viranomastoimintaa. Yhteistyötä näissä asioissa toki tehdään eri viranomaisten kesken, mutta ei välttämättä kaikilta osin riittävästi.

2. OPETUSVIRASTO

Nykytila

Opetuksen tukimuotojen tarkoituksena on vahvistaa oppilaankokonaisvaltaista, ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Yhteistyö eri tahojen kanssa ja huolellinen tiedonsiirto on tärkeää. Kouluissa kohdataan lasten erilaisuuden kirjo.

Yksilöllisyyden huomioiminen on erityisen tärkeää siksi, että lapset toimivat yleensä ryhmissä, joissa vuorovaikutussuhteiden määrä on suuri.

Vuorovaikutuksen merkitys hyvän oppimisympäristön ja ilmapiirin luomisessa on keskeinen. Koulujen tärkeä tehtävä on kehittää lasten ja aikuisten välille sellainen toimintakulttuuri, jossa toteutuu välittävä ja kannustava vuorovaikutus.

Opetusvirasto toimii esteettömyyden ja oppilaan/opiskelijan edun periaatteen mukaisesti. Kaikki uudet koulurakennukset suunnitellaan ja rakennetaan sellaisiksi, että ne ovat kaikkien käytettävissä: esteetön koulu. Vanhat koulurakennukset pyritään viimeistään perusparannuksen yhteydessä muuttamaan esteettömiksi. Toiminnan lähtökohtia ovat yksilöllisyyden ja moniarvoisuuden kunnioittaminen ja yhteisöllisyyden korostaminen.

Oppilaalla on mahdollisuus tarvitsemiinsa tukipalveluihin (koulunkäyntiavustus, apuvälineet). Oppilas- ja opiskelijahuolto ovat kaikkien käytettävissä. Tämä takaa sen, että oppilaitoksissa on omasta takaa osaamista erilaisten yksilöllisten tukitoimien suunnitteluun ja valmiita yhteyksiä keskeisiin yhteistyötahoihin. Opetussuunnitelmat ovat kaikille yhteiset.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Perusopetuslaki muuttuu 1.1.2011. Käsite erityisoppilaasta poistuu; oppilasta ei nähdä erityisoppilaana, vaan jokaisella oppilaalla on omat erilaiset tarpeensa. Koulun tuki oppilaalle määräytyy oppilaan tarpeen mukaan: yleinen tuki – tehostettu tuki – erityinen tuki. Tämä on suuri näkemyksellinen muutos, joka ohjaa oppimisympäristöjen - fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten - kehittämistä. Uudet opetussuunnitelman perusteet astuvat voimaan 1.8.2011.

Pääkaupunkiseudun kunnat ovat yhdessä luoneet PKS-osaamiskeskukset kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisille. Näistä osaamiskeskuksista koulut voivat saada konsultaatiota mm. vammaisen opetuksen toteuttamiseen. Kuulovammaisten osaamiskeskustoiminta alkaa Albertin koulussa. Muiden osalta toiminta on suunnitteluvaiheessa. Osaamiskeskusten tehtävänä on tarjota pääkaupunkiseudun kouluille osaamista oman asiantuntija-alueensa sisältä. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämishankkeella halutaan paikallisesti luoda ja kehittää uudenlaisia lähestymistapoja oppimisympäristöjen kehittämiseksi.

Perusopetus tulee paremmin nivoa yhteen päivähoiton ja toisen asteen kanssa: alueellinen elämänkaarimalli opetustoimen hallinnon perustana takaisi myös vammaisten oppilaiden opetuspalvelut. Alueellisella varhaiskasvatuksella, esiopetuksella, perusopetuksella ja toisella asteella olisi yhteinen hallintorakenne.

Toisella asteella syksyllä 2010 alkaneessa ARMI-hankkeessa kehitetään jalkautunut opiskelijahuollon malli, arkiohjaus, keskeyttämisvaarassa olevien ja keskeytykseltä opiskelemaan palaavien opiskelijoiden tueksi. Tsemppari –

Nuorten aikaisä -hanke on toiminut syksystä 2008 lähtien. Sen tavoitteena on kehittää toimintamalleja opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi ja opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Keskeisiä työmuotoja hankkeessa ovat varhainen puuttuminen, voimavarakeskeinen ohjaus sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn verkoston kehittäminen.

Painopisteet

Uusi perusopetuslaki ohjaa ajattelemaan voimakkaammin, että ensisijaisesti lähikoulu tarjoaa opetuspalvelut kaikille sen alueen perusopetusikäisille. Kaikilla on oikeus osallisuuteen. Jotta opetus voisi tapahtua oppilaan omassa lähikoulussa, hänellä tulee olla oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin, että tämä olisi mahdollista.

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmat tulee jalkauttaa niin, että ne toteutuvat myös vammaisen opiskelijan kohdalla opintojen alusta ammattiin saakka. Integroidusti ammattiin opiskelevat opiskelijat tarvitsevat jatkuvan tuen, joka varmistetaan rakenteita kehittämällä ja opettajia kouluttamalla.

Seuranta

Jokainen koulu tekee vuosittaisen toimintasuunnitelman ja sen toteutumista arvioidaan toimintakertomuksessa. Ammatillisen koulutuksen puolella tehdään vuosittainen tulossopimus, jota seurataan ja jonka pohjalta toimintaa kehitetään. Eri hankkeilla on koordinoitiryhmät ja ohjausryhmät. Laadunarviointia kehitetään niin, että se on osana vuosittaista toimintasuunnitelmaa ja – kertomusta. Kouluissa tehdään itsearviointia ja arviointia auditoimalla.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Opetussuunnitelmat ovat kaikille yhteiset, mutta opetusjärjestelyt ovat vielä aika erilliset: vammaisia lapsia opetetaan erillisissä ryhmissään. Fyysinen integraatio periaatteessa toteutuu ja mahdollisuus sosiaalseenkin integraatioon on olemassa, mutta sille on myös esteensä ja hidasteensa: pedagogista osaamista pitää edelleen kehittää ja fyysisen toimintaympäristön esteettömyyttä täytyy kehittää. Esteettömyyttä tulisi lisätä opetuksen palvelutoiminnan asiakaspalvelussa ja ottaa huomioon myös asiakkaan tarve henkilökohtaiseen avustajaan. Työtehtävät ja työskentelyolosuhteet asettavat monenlaisia rajoituksia vammaisten ammatinvalinnalle. Esteetön liikkuminen edellyttää kaikissa koulutusyksiköissä ja toimipisteissä asianmukaiset varustukset ja tilaratkaisut.

Koulun oppilashuollon palvelujen niveltäminen oppilaiden muuhun kuntouttavaan, sosiaalisen ja terveydelliseen hoitoon tarvitsee kehittämistä. Koulun oppilashuollon tulee vastata siitä, että oppilaat otetaan huomioon kouluyhteisön jäsenenä ja näin kehittää oppilaiden osallisuutta.

Ratkaisuehdotus

Opetustoimessa opettajien tulee osata tukea jokaista oppilasta ja opiskelijaa erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Opettajat tarvitsevat tähän koulutusta ja tukea. Tämä tarkoittaa täydennyskoulutusta.

Esteet toteuttamiselle: Jos tähän päätetään kohdentaa voimavaroja, ei mikään.

3. SOSIAALIVIRASTO

HALLINTO- JA KEHITTÄMISKESKUS

Esteetön ympäristö

- Tilayksikössä tehdyt esteettömyyskartoitukset ja erityisesti yleisöpalvelupisteissä olevien esteiden korjaaminen.
- Toimipisteiden henkilökunnan koulutus esteettömyysasioissa.
- Kuntalaisille suunnattuun palvelukarttaan sisällytetään esteettömyyttä koskevia tietoja.
- Toimiva koti on esteettömän ja turvallisen asumisen ratkaisuja esittelevä näyttely ja informaatiokeskus.

Tiedotus ja tiedon saannin esteettömyys

- Sosiaaliviraston viestintäyksikön ylläpitämille internet-sivuille on lisätty materiaalin kuuntelumahdollisuus.
- Sivuston rakennetta on selkeytetty sivujen selaamisen ja tietojen löytämisen helpottamiseksi.
- Sosiaaliviraston neuvontapalveluja kehitetään monikanavaiseen palvelumalliin.
- Esteettömyyttä lisätään kehittämällä sähköistä asiointia ja mahdollistamalla tulkkaukspalvelut.
- S-infon vakiintunut toiminta.
- Asiakaspalautteen keräämistä tullaan lähivuosina tehostamaan myös vammaispalvelujen osalta.

Päätöksenteon selkeys ja oikeudenmukaisuus

- Sosiaaliviraston laki- ja perintäyksikössä kootaan tietoa asiakkaiden tekemistä muutoksenhauista ja muistutuksista.
- Viranomaisten päätösten tulisi olla selkeitä ja ymmärrettäviä, jolloin vähennetään palvelujärjestelmään kohdistuvaa epätietoisuutta.
- Hallinto- ja kehittämiskeskuksen rooli korostuu myös asiantuntijana hankintaprosesseissa.

LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

Nykytila

Perhekeskuksen ja perheneuvolan palveluita tarjotaan lähellä asiakkaita eri toimipisteissä. Kaikissa toimipisteissä on pyritty varmistamaan toimintaympäristön esteettömyys niin hyvin kuin mahdollista. Henkilöstö on koulutettua ja tottunut kohtaamaan erilaisuutta ja poikkeavuutta eri muodoissaan

Vastuualueella on valmisteilla lapsilähtöisen yhdyskuntasuunnittelun periaatteet, joissa korostetaan esteettömyyden näkökulmaa.

Tavoitteet ja painopisteet

Asiat, jotka vaativat korjaamista tai uudelleen järjestelyjä:

Lapset ja nuoret, joilla on havaittavissa viiveitä kehityksessä tai merkittävää epätasaisuutta toimintakyvyssä, jäävät helposti vaille tarvitsemiaan tukipalveluja, jos heillä ei ole diagnoosia. Diagnoosi on tekemättä usein monista eri syistä ja asia tulee esille vasta lastensuojeluasiakkuuden aikana.

Vaikeasti vammaisia lapsia hoidetaan kotona eikä enää laitoksissa. Kotona asumisen mahdollistavia palveluja järjestetään monen eri hallintokunnan toimesta ja eri lakeihin perustuen (kotisairaanhoido, vammaispalvelut ja lapsiperheiden kotipalvelu). Palveluista perittävät maksut vaihtelevat riippuen siitä, minkä lain nojalla palvelu järjestetään. Myös henkilökunnan koulutustaso ja osaaminen vaihtelevat. Hallintokuntien välinen työnjako kaipaa vielä selkeyttämistä yhteistyön tiivistämistä.

Lastensuojelulain mukainen huostaanotto päättyy viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Jälkihuolto toteutetaan tukemalla sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan ja huoltajiaan. Jälkihuollon palveluihin kuuluu mm. apu asunnon hankkimiseksi. Vammaisilla jälkihuollossa olevilla nuorilla on ollut vaikeuksia päästä vammaisille tarkoitettujen erityispalvelujen piiriin jälkihuoltoon vedoten.

Lasten ja nuorten hyvän kasvun edellytysten kartoittaminen ja turvaaminen edellyttää hallintokuntien yhteistyötä myös erityispalvelujen turvaamiseksi yksilöllisesti silloin, kun lapsella/nuorella tai hänen perheellään ei ole riittäviä toimintaedellytyksiä tai ymmärrystä.

Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2009–2012 kärkihankkeissa ei ole vammaisille lapsille erityisenä ryhmänä kohdentuvia hankkeita, mutta hallintokuntien yhteinen toteutus tukee myös vammaisten esteetöntä osallisuutta sisältäen useita tukevia prosesseja ja palvelukäytäntöjä.

Tärkeä tavoite lapsen ja nuoren edun, oikeuksien ja palvelujen kannalta on ns. rajapintojen selkiyttäminen (hallintokuntien välinen työnjako, lainsäädäntö), jotta asiakkaiden näkökulmasta palveluketjut ovat toimivia ja varmistetaan vammaisille lapsille ja nuorille tasa-arvoinen mahdollisuus elämiseen, asumiseen ja vapaa-aikaan.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Hallintokuntien välinen työnjako kaipaa vielä selkeyttämistä ja yhteistyön tiivistämistä. Eri tavoin vammaiset henkilöt ovat keskenään eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, onko heillä diagnosoitua toimintakykyä rajoittavaa tekijää ja mihin palveluihin heillä on oikeus ja mahdollisuus.

Ratkaisuehdotukset

Vammaisen asiakkaan toimivan palveluprosessin turvaamiseksi hallintokuntien väliselle yhteistyölle pitäisi olla ohjeistettu rakenne erityisesti, kun vastuusta on epäselvyyttä. Lastensuojelussa havaittavien vammaisuuteen indikoivien havaintojen perusteella tulisi varmistaa asiakkaan pääsy tutkimuksiin.

Esteet toteuttamiselle: Ei esteitä.

LASTEN PÄIVÄHOITO

Nykytila

Kaikille alle kouluikäisille lapsille järjestetään päivähoitopaikka vammaisuudesta riippumatta. Sijointipaikka katsotaan lapsen tarpeiden perusteella. Lapsi saa päivähoitopalvelut pääsääntöisesti omalla asuinalueellaan omien ikätovereidensa kanssa. Hoito järjestetään erityisryhmässä vain silloin, kun lapsen erityisen tuen tarve on mittavaa tai siitä on hänelle kehityksellisesti merkittävää hyötyä. Kehitysvammaisten koulunsa aloittavien lasten huoltajille järjestetään aina vuoden alussa ”Kouluun menevä lapsi”- kuntoutuskurssi Vammaisneuvolan toimesta.

Toimitilojen esteettömyyskartoituksessa (2010) löytyi 13 leikkipuistoa, joissa ei ole tällä hetkellä tiedossa korjauksia esteiden poistamiseksi. Näistä tullaan tekemään ehdotukset korjattavista kohteista kiinteistövirastolle.

Leikkipuistoille on valmisteilla yhdessä tilapalvelun kanssa tilasuunnitteluohje, jossa huomioidaan minimivaatimukset toimintojen ja esteettömyyden kannalta.

Vammaisten koululaisten mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi leikkipuistojen avoimeen toimintaan iltapäivisin koulun jälkeen vaikeuttaa se, ettei leikkipuistojen henkilökunnassa ole erityisavustajan vakansseja tällä hetkellä käytössä.

Tavoitteet ja painopisteet

Palveluverkkotyössä otetaan huomioon eritavalla erityistä tukea tarvitsevat lapset, jotta he voisivat mahdollisuuksien mukaan saada päivähoitopalvelut huoltajien toivomassa muodossa ja tuki tuodaan aina kun se on mahdollista lapsen luo. Kaikkia vammaisia lapsia tulisi kohdella yhdenvertaisesti lapsen tuen tarpeen näkökulmasta, eikä jakaa heitä kehitys- vaikea tai monivammaisiin.

Asiat, jotka vaativat korjaamista tai uudelleen järjestelyjä:

Kaupunginhallituksen päätös (4.6.1990, 1361§), että vaikeasti ja syvästi kehitysvammaisilta lapsista ei peritä päivähoitomaksua, on epäoikeudenmukainen kaikkia muita lapsia kohtaan. Päivähoitomaksu peritään kyllä kaikilta muilta vammaisilta lapsilta. Päivähoito on peruspalvelu, johon jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus ja päivähoitomaksu tulisi määräytyä päivähoitoasetuksen mukaisesti vammaisuudesta riippumatta. Taloudelliset tukitoimet tulisi toteuttaa muilla keinoilla.

Opetustoimella on pääasiassa järjestämisvastuu perusopetuslain mukaisesta koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Kehitysvammaiset ja autistiset oppilaat kuuluvat kuitenkin Helsingissä sosiaalitoimen lasten päivähoiton järjestämisvastuulle. Heille tarjotaan toisin kuin kaikille muille tarvittaessa koulun loma-ajan toiminta samalla asiakasmaksulla kokopäiväisenä ja kesähoito päivähoitona koko perusopetuksen ajan.

Vastuualueen monivammaisten lasten kolmesta erityisryhmästä kaksi sijaitsevat kuntarajoilla (Vantaa ja Espoo), joiden lapsivalinnassa voitaisiin ottaa kaikki hakijat tasavertaisesti huomioon kotikunnasta riippumatta. Tällöin tulee määritellä toiminnalle laskutuskäytäntö.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Haasteena on pystyä takaamaan kaikille alle kouluikäisille päivähoitossa oleville erityistä tukea tarvitseville lapsille samat oikeudet tarvittavaan tukeen. Nyt lainsäädäntö eriarvoistaa päivähoitolapset diagnoosien perusteella. Vain vammais-statuksen omaavilla erityistä tukea tarvitseville lapsille voidaan soveltaa vammaisille tarkoitettuja erityislakeja tai Kelan kuntoutusetuuksia.

Saada kehitysvammaisten ja autististen koululaisten iltapäivätoiminnan - loma-ajan hoidon ja kesähoidon johtamisjärjestelyt yhtenäistettyä ja integroida toiminta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ko. lasten opetukseen ja muihin vammaispalveluita tarjoaviin palveluihin.

Ratkaisuehdotukset

Alle kouluikäisen lapsen diagnoosi ei saisi määrittää automaattisesti tiettyjä oikeuksia tai taloudellisia etuuksia erityislain nojalla. Kaupunginhallituksen päätös vaikeasti tai syvästi kehitysvammaisten lasten maksuttomasta päivähoitosta eriarvostaa muut erityistä tukea tarvitsevat lapset. Ne pitäisi kumota / päivittää.

Päivähoiton vastuualueella 14 päiväkodin johtajaa johtaa 25 ryhmän ja noin 200 kehitysvammaisen koululaisen iltapäivä- loma-ajan ja kesän toimintaa. Ratkaisu on keskittää toiminta 2-3 päätoimiselle johtajalle 1.1.2012 lukien ja integroida se kiinteämmin opetustoimen perusopetuslain mukaiseen toimintaan tai sosiaaliviraston vammaistyön organisaatioon.

Esteet toteuttamiselle

Yhdenvertaisuuden esteitä ovat voimassa oleva lainsäädäntö ja päivitystä kaipaava kaupunginhallituksen päätös.

Kehitysvammaisen tai autististen koululaisen iltapäivä- loma-ajan ja kesän toimintaa ajatellen ei ole esteitä. Muutos on silti aikaa vievä, kun kolmen tahon erityisvastuut pyritään katsomaan ehjän ja sujuvan päivän näkökulmasta toimivaksi kokonaisuudeksi.

VANHUSTEN PALVELUT

Nykytila

Neljä vanhusten palvelujen toimialueella olevaa hanketta tai merkittävää asiaa, jotka on toteutettu vammaisten kuntalaisten kannalta tarkoituksenmukaisesti.

- Satka-projekti (Seniorit ja syrjäytyneet ATK-aikaan – projekti) 2008- 2010
- Neljän sukupolven leikkipuisto -hanke. Terve ja turvallinen kaupunki-ohjelman rahoittamana yhteistyössä Lavan kanssa.
- S-info: Vanhusten palveluissa vuonna 1999 perustettu Seniori-info, joka on laajentunut S-infoksi ja palvelee myös vaikeavammaisia asiakkaita iästä riippumatta.
- Yhteistyöllä liikkumaan -hanke yhteistyössä Terken kanssa.

Peruskorjaushankkeita suunniteltaessa on tehty esteettömyyskartoitukset, esim. Syystien palvelutalo, Kinaporin palvelukeskus ja palvelutalo, Kampin palvelukeskus. Kaikissa palvelukeskuksissa on tehty sisätilojen esteettömyyskartoitus.

Tavoitteet ja painopisteet

Strategisen suunnittelun painopistealueena on monipuolisten vanhustenkeskusten luominen eri alueille. Viitekehys sisältää myös asuin ympäristön ja sen esteettömyyden, joka soveltuu kaikille eli ”se on mikä on sopivaa ikäihmisille on sopivaa kaikille kuntalaisille”.

Tärkeimmät korjaamista tai uudelleen järjestelyjä vaativat asiat:

- Toimitilojen ja vanhusten asuntojen esteettömyyteen panostaminen sekä Design for All -ajattelun juurruttaminen hankkeisiin.
- Yhteistyön lisääminen vanhusten palvelujen ja vammaisten sosiaalityön kesken ja tiedon lisääminen toisten työstä: Sosiaalihuoltolaki (SHL) on ensisijainen vammaispalvelulakiin (VPL) nähden. Rajanveto SHL:n ja VPL:n välillä on isojen kuntien ongelma. Pienessä kunnassa sama työntekijä tekisi esim. asunnon muutostyöpäätökset joko SHL:n tai VPL:n perusteella, eikä asiakkaan tarvitsisi itse osata hakea tai perustella palvelua oikean lain mukaisesti.
- Kuurojen vanhusten palvelujen saanti omalla äidinkielellä eli viittomakielellä ei ole sujuvaa. Pistekirjoituksella ei ole esitteitä eikä opasteita vanhusten palvelupaikoissa.
- Osallisuus ja vanhusten osallistuminen tietotekniikan käyttöön.
- Esteettömän ja kuntoutumista edistävän ympäristön luominen kaikkiin asuinyksiköihin ja -ympäristöihin sekä lyhyellä, että pitkällä tähtäyksellä.
- Muokata entisen pitkäaikaissairaalan asiakkaiden haasteet tavoitteiksi. Tämä on suuri, monen vuoden tehtäväkenttä.

Näitä vammaispoliittisia painopistealueita tullaan lisäksi priorisoimaan lähiaikoina:

- Itsenäisen elämän, perhe-elämän ja eri sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen
- Kulttuuri ja vapaa-aika
- Syrjinnän ehkäisy sekä yhteiskunnallinen osallisuus ja sen mahdollistaminen
- Vähemmistöryhmien huomiointi asenteellisella muutostyöllä
- Turvallisuus (teknologiset innovaatiot)
- Terveys ja kuntoutus ja aktiivinen liikunta

Toimenpiteet

Omaishoidontuen eri tukimuotojen kehittäminen yhdessä Aivan asiantuntijoiden kanssa omaishoitajia, hoidettavia ja heidän järjestöjään kuullen.

Luodaan yhteisiä toiminta- ja työmuotoja eri julkisten ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä raja-aitojen madaltamiseksi ja poistamiseksi tavoitteena vähemmistöryhmien hyvinvoinnin edistäminen.

Valmistaudutaan kotikuntalain muutokseen.

Vanhusten palvelujen SAS-prosessin sähköistä jononhallintaa kehitetään. Siitä saattaa tulevaisuudessa hyötyä myös vammaisten sosiaalityö.

Seuranta

Määrävälein raportoidaan sosiaalilautakunnalle Vavan tavoitteiden toteutumisesta (lautakunnan iltakoulut).

Budjetti- ja suoriteseurannan kautta seuranta määräajoin toimintavuoden aikana. Erilaiset tilastolliset vertailut: Kuusikko-kunnat seuranta, PKS-kuntien vertailu

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

- Osallisuus ja sen mahdollistaminen
- Itsenäinen elämän, perhe-elämän ja eri sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen
- Rakennettu ympäristö -> rahoitus oltava järjestetty houkuttelevaksi (tämä tarkoittaa, että luodaan esteettömät asuin- ja hoivaympäristöt).
- Turvallisuus (teknologiset innovaatiot)

Ratkaisuehdotukset

Asumisratkaisuja pitää monipuolistaa (esim. yhteisöllisyyden mahdollistaminen tai kehittäminen ikääntyneiden asumisessa).

Kotona asumisen edellytykset kuntoon (tärkeitä näkökulmia ovat esim. kotien esteettömyyteen panostaminen, arjesta selviytymisen tukeminen uusilla innovaatioilla (myös palveluinnovaatioilla), uusien teknologioiden hyödyntäminen).

Kehittää ikääntyneiden taloudellista tukea kotona asumista kannustavaan suuntaan. Mikäli ikäihmisen omat tulot eivät riitä arkielämän kuluihin ja tarkoituksenmukaisten tukipalvelujen hyödyntämiseen omassa kodissa pärjätäkseen, pitäisi erityisesti vähävaraisten ikääntyneiden tukea kehittää.

Ikääntyneiden palveluverkon prosesseja tulee saada asiakkaan näkökulmasta katsoen sujuvammiksi. Tämä tarkoittaa tiivistä yhteistyötä eri hallintokuntien kesken ja hoivajärjestelyjen kokonaisvaltaista kehittämistä asiakasmyönteisemmiksi.

Sähköisen asioinnin kehittämisessä huomioidaan myös ikääntyneen käyttäjän näkökulma.

Esteet toteuttamiselle

Suuressa organisaatiossa kehittäminen voi olla hidasta, käytössä olevat tilat asettavat rajoja toiminnan kehittämiselle ja haasteiden moninaisuus hidastaa ratkaisujen saavuttamista.

VAMMAISTYÖ

Nykytila

Vammaistyön periaatteena on YK:n ihmisoikeuksien julistuksen mukainen kansalaisen, myös vammaisen kuntalaisen, oikeus yhdenvertaisuuteen, oikeus osallisuuteen ja oikeus tarpeellisiin tukitoimiin ja palveluihin. Vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki erityislakeina varmistavat vammaisille kuntalaisille niiden välttämättömien erillisten palvelujen ja tukitoimien saamisen, joita yleinen lainsäädäntö ei turvaa.

Vammaispalvelulain uudistuksissa subjektiivisten oikeuksien lisäämisellä on haluttu vahvistaa vammaisten kuntalaisten asemaa ja oikeutta palveluihin. Erityisesti 1.9.2010 voimaan astunut lain muutos henkilökohtaisesta avusta vahvistaa vammaisen henkilön osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Samalla kaikissa muissakin tukitoimissa on korostunut asiakkaan kuuleminen ja vaihtoehtoisten ratkaisujen hakeminen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Vammaisten sosiaalityössä keskeistä on vammaisten asiakkaiden itsenäisen elämän ja vaikuttamismahdollisuuksien tukeminen. Palvelujen järjestämisessä tärkeää on henkilökohtainen palvelujen suunnittelu (palvelusuunnitelmat), asiakkaiden kuuleminen eri foorumeissa ja asiakaspalautteen kerääminen sekä aktiivinen palautteeseen reagoiminen. Yksilöllisessä palvelujen suunnittelussa palvelukokonaisuus muodostuu usein yleisten palvelujen ja erityispalvelujen yhdistelmänä.

Vammaisten sosiaalityössä erityispalvelut toteutetaan vammaispalvelulain tai kehitysvammalain nojalla. Vammaisten sosiaalityö vastaa myös asiakaskunnan omaishoidon tuen palveluista sekä autismin kirjoon kuuluvien asiakkaiden sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista.

Vaikeavammaisten lasten ja nuorten kuntoutuksen, opetuksen ja erityisesti ammattiopetuksen kehittyminen ovat lisänneet vammaisten nuorten ja heidän perheidensä tietoisuutta, että myös vammaisella nuorella on oikeus itsenäiseen elämään. Nuoren toivotaan itsenäistyvän ja pystyvän mahdollisimman pitkälle toimimaan omien valintojensa mukaan. Sosiaaliviraston näkökulmasta kehitys näkyy lisääntyvänä palvelujen kysynnän monimuotoistumisena (esim. työllistymispalvelut, erilaiset asumispalvelut).

Asumisen erityispalvelut

Sosiaaliviraston ja vammaistyön nykyinen ja myös tulevien vuosien kärkihanke on kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen hanke (ASU), jonka sosiaalilautakunta hyväksyi 27.5.2008. Hankkeen tavoitteena on kehitysvammaisten laitoshoidon korvaaminen asumispalveluilla ja asumispalvelujonojen purkaminen.

Kehitysvammaisten asumispalveluissa merkittävä muutos on asumisen ja palveluiden erottaminen toisistaan. Aukkaiden asema muuttuu ja heidän asumistaan koskevat huoneenvuokralain säädökset. Asuminen ei ole jatkossa enää sosiaalipalvelua, asumisen tukipalvelut sen sijaan ovat.

Kehitysvammaisten henkilöiden asumispalveluissa luodaan uusia, monimuotoisia ratkaisuja. Perinteisen ryhmäkotimallin lisäksi suunnitellaan tuettua asumista omilla asunnoissa, joihin henkilökunta tai henkilökohtainen avustaja antaa tarvittavan tuen. Lisäksi kehitetään palveluasumisryhmä- tyyppisiä asumismalleja. Vuoropuhelua palveluntuottajien kanssa lisätään. Palveluntuottajia rohkaistaan uusiin innovaatioihin esim. henkilöstön työvuorosuunnittelussa sekä uudenlaisten palvelukokonaisuuksien kehittämisessä.

Vaikeavammaisten asumispalveluissa palvelutaloissa tai ryhmämuotoisessa palveluasumisessa palvelut hankitaan pääasiassa ostopalveluina eri tuottajilta.

Syrjäytymisvaarassa oleville vammaisille henkilöille on rakenteilla ryhmäkotityyppisiä asumismuotoja, joissa jokaisella on oma invamitoitettu asuntonsa keittiöineen ja saniteettitiloineen yhteistilojen yhteydessä. Asumiskonseptiin kuuluu valmennus jatko-opintoihin ja itsenäisempään elämään.

Tulevaisuudessa tavoitteena on lisätä sosiaaliviraston omaa palvelutuotantoa palveluasumisessa. Henkilökohtaisen avun palvelutuotanto on monipuolistunut ja monipuolistuu edelleen palveluseteli-vaihtoehdolla.

Työtoiminta ja päivätoiminta

Sosiaalivirasto tarjoaa kehitysvammaisille tai vaikeavammaisten asiakkaille työtoimintaa ja työhön valmennusta, päivätoimintaa, aikuisopetusta, valmentavaa koulutusta ja työllistämispalveluja yhdeksässä omassa yksikössä sekä ostopalveluna lukuisilta yhteistyöpartnereilta.

Kaikissa palvelumuodoissa on selkeät tavoitteet ja rakenteet. Jokaiselle henkilölle pyritään löytämään sopiva työ- tai päivätoimintapaikka ja mahdollistetaan asiakkaan oman urapolun toteutuminen. Asiakkaita tuetaan opiskelemaan ja työkokeilujen kautta saamaan uusia kokemuksia. Vaikeimmin vammaisille henkilöille päivätoiminta rytmittää arkipäivää, antaa mahdollisuuden sosiaalisiin kontakteihin ja ylläpitää toimintakykyä.

Tuettu työllistyminen edistää henkilöiden työllistämistä avoimille työmarkkinoille. Palveluun kuuluu työpaikan hankkiminen, yksilöllinen koulutus työtehtäviin ja työvalmentajan tuki tarvittaessa koko työsuhteen ajan.

Eri ikäryhmillä on erilaiset palvelutarpeet ja asiakkaiden toimintakyky määrittelee palveluiden monimuotoisuuden. Säännöllistä päivätoimintaa saavien asiakkaiden määrä tulee lisääntymään.

Tiivistelmä kehittämishankkeista ja menestystekijöistä

- Kehitysvammaisten yksilöllisen asumisen kehittämishanke (ASU-hanke)
- Vaikeavammaisten palveluasumisen ja muiden asumisen tehostettujen tukipalvelujen kehittäminen
- Palveluverkon haltuunotto
- Yhteistyön kehittäminen muiden hallintokuntien kanssa (terveyspalvelut, asuntotuotanto, työllistyminen)
- Valtakunnallinen ja alueellinen vaikuttaminen (vammaisten henkilöiden toimeentulo, työllistyminen, valtakunnallinen lainsäädäntö ja normitus, sekä yhteistyö muiden kuntien kanssa)
- Asiakkaiden äänen kuuleminen ja saattaminen kuuluviin
- Henkilöstön rekrytointi ja pysyvyys sekä oikea henkilöstömitoitus
- Vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen välitystoiminnan siirto Palmiaan, jolloin sitä ei tarvitse kolmen vuoden välein kilpailuttaa. Tämä mahdollistaa toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen ja välityspalvelun säilymisen pääkaupunkiseudulla, joka on etu asiakkaille paikallistuntemuksen kannalta

Tärkeimmät haasteet

Yhteistyö eri hallintokuntien kanssa

Erityisesti kehitysvammaisten laitoshoidon purkaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä terveyskeskuksen ja kotihoidon kanssa avohuoltoon siirtyvien

monivammaisten runsaasti apua ja tukea tarvitsevien kehitysvammaisten henkilöiden terveystalvelujen järjestämiseksi avohoidossa. He ovat lukumääräisesti pieni väestöryhmä, mutta tarvitsevat erityisosaamista eri palveluissa. Yleisissä palveluissa tämän erityisosaamisen lisääminen on välttämätöntä. Psykiatristen palvelujen kehittäminen ja saaminen osaan kehitysvammaisten avohoidon yksiköistä on edellytys avopalveluiden onnistumiseksi.

Yhteistyötä terveystalvelukeskuksen kanssa tarvitaan myös hoito- ja palveluketjujen selkiinnyttämiseksi ja tarpeellisen ammatillisen kotihoidon turvaamiseksi eri tavoin vaikeavammaisille henkilöille vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun lisäksi.

Vammaisten erityispalvelut vain täydentävät yleisiä palveluja. Vammaisten kaupunkilaisten tasavertaisuus ei synny pelkästään erityispalvelujen turvin. Mahdollisuus täysipainoiseen osallistumiseen yhteiskunnassa syntyy ainoastaan siten, että kaikissa kaupungin hallintokunnissa huomioidaan vammaisten kuntalaisten tarpeet.

Vaikeavammaisten nuorten asuminen ja asumisen tukipalvelut. Kuluvana vuonna tehdyn kartoituksen mukaan vaikeavammaiset nuoret tulevat lähitulevaisuudessa tarvitsemaan merkittävästi nykyistä enemmän vammaispalvelulain mukaista palveluasumista ja muita asumisen tukipalveluja iän mukaisen itsenäistymisen mahdollistamiseksi lapsuudenkodista.

Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Sosiaaliviraston tiedossa on suurehko joukko nuoria ja nuoria aikuisia, joilla on erilaisia neurologisia sairauksia ja vammoja mutta joiden kuitenkin katsota olevan kehitysvammaisia tai selkeästi vammaispalvelulain mukaisia vammaisia henkilöitä. Toimintakyvyn rajoitusten vuoksi he eivät kuitenkaan selviä arkielämän toiminnoista ilman tukitoimia. Suurella osalla tähän ryhmään kuluvista henkilöistä on autismin kirjoon kuuluva diagnoosi, lapsuudessa alkaneet mielenterveyden häiriöt tai vakava tarkkaavaisuushäiriö. He ovat sekä Helsingissä, että koko maassa ryhmä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai ovat jo syrjäytyneet yhteiskunnasta. Näillä ryhmillä ei ole järjestöjä takanaan, jotka ajaisivat juuri heidän asioitaan.

Suurin tarve tämän ryhmän kohdalla on asumispalveluista, asumisen tukipalveluista, työllistymisen tukemisesta tai työtoiminnan järjestämisestä. Palvelujen tarve on usein pitkäaikainen, mutta on todennäköistä, että sopivilla tukitoimilla useat selviytyisivät pitemmällä aikavälillä suhteellisen itsenäisesti.

Ratkaisuehdotukset

Vammaispalvelulain mukaista palveluasumista ja muita asumisen tukipalveluja on lisättävä erityisesti vaikeavammaisille nuorille.

Palvelujen järjestäminen syrjäytymisvaarassa oleville nuorille edellyttää kyseisen ryhmän olemassaolon tiedostamista ja taloudellista panostusta palvelujärjestelmän kehittämiseen.

Tasavertaisuuden ja osallistumisen toteuttamiseksi, rakennemuutoksen läpi viennissä ja palvelujen kehittämisessä tärkeä merkitys on yhteistyön lujittumisella useiden eri hallintokuntien kanssa.

4. TERVEY SKESKUS

Nykytila

Uusien hoitotapojen aktiivisella käytöllä on ehkäisty vammautumista. Terveysthuollolla on osansa suomalaisten eliniän merkittävään pidentymiseen (10 vuotta 30 vuodessa). Se on selvästi havaittavissa myös eri vammaisryhmissä. Mm. Down- aikuisten eliniän huomattava pidentyminen on tuonut esiin kyseisillä henkilöillä tavanomaista aikaisemmin ilmenevän vanhuusiän dementia-oireiston. Kuntoutuksen ydin ja idea on omaksuttu hyvin sekä somaattisessa, että psykiatrisessa hoidossa, jolloin alan voimavaroja on lisätty. Kotisairaanhoidon ja kotipalvelun yhdistäminen kotihoidoksi on luonut edellytyksiä vammaisen henkilön monipuolisemmalle hoidolle mm. mielenterveystiimien avulla.

Tavoitteet ja painopisteet

Asiat, jotka vaativat korjaamista tai uudelleen järjestelyjä:

- Vammaisten henkilöiden aktiivisen liikunnan lisääminen monin eri tavoin.
- Apuvälineet ovat lisänneet monen vaikeavammaisen henkilön toimintakykyä. Palveluissa on ajoittaista kankeutta ja viivettä HYKS:n osalta. Omassa apuvälineyksikössä välineiden kierrätys takeltelee huollon puutteessa.
- Päihdeongelmien tunnistamisessa ja hoidossa ei ole onnistuttu riittävän hyvin.
- Psykiatriassa ns. kaksoisdiagnoosipotilaiden osuus on kasvanut. Heidän hoitonsa ja kuntoutuksensa on vaikeaa.
- Ikäihmistien määrän lisääntyessä hoitoketjujen sujuvuus ja yhteistyön lisääminen eri hallintokuntien kesken olisi tärkeää kuntoutumista ja kotiuttamista ajatellen.

Seuranta

Asioiden toteutumisen ja jatkuvan kehittymisen seuranta on ensiarvoisen tärkeää. Seuranta toteutuu pääasiassa budjetin, tuloskorttien ja hoitoprotokollien (diagnoosikohtainen sovittu hoitotapa) avulla. Toimintaa arvioidaan myös uusimman tieteellisen ja ammatillisen tiedon perusteella.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Odotettavissa oleva epäsuhta julkisen sektorin terveystalouden kysynnän ja tarjonnan välillä korostaa kustannus-vaikuttavuustiedon merkitystä. Voimavaroja on käytettävä tavalla, josta on mahdollisimman paljon hyötyä. Palvelutarpeen arviointi on toteutettava tästä lähtökohdasta. Vammaisuuteen kohdistuvia Käypä hoito -suosituksia on toistaiseksi vain vähän. Hyviä käytäntöjä luodaan myös yhteistyössä sosiaaliviraston, liikuntaviraston ja Kelan kanssa.

Yhteiskunnan kehittyminen on tehnyt sen entistä monimutkaisemmaksi.

Voimavaroja tuhlaantuu, jos ajantasaista tietoa palveluista ei ole helposti saatavilla. Sähköinen asiointi sopii useimmille vammaisille henkilöille erinomaisesti ja tätä kehitetään terveyskeskuksessa.

Hyvään kansalaisyhteiskuntaan kuuluu loppukäyttäjien vahva asema heitä koskevassa päätöksenteossa. Tämä periaate korostaa mm. vammaisneuvoston merkitystä. Lisäksi terveyskeskuksessa päätöksentekoon liitetään aina terveysvaikutusten arviointi, jossa asiaa tarkastellaan erityisesti ns. haavoittuvien ryhmien näkökulmasta. Näihin kuuluvat myös eri tavoin vammaiset henkilöt

Terveyskeskuksen kannalta vammaispolitiikan tärkeimmät haasteet ja mahdollisuudet liittyvät omaehtoiseen liikuntaan ja apuvälineisiin.

Liikunnan myönteinen vaikutus terveyteen ymmärretään entistä paremmin
Liikunnan tiivistä nivomista sairauksien ennaltaehkäisyyn, hoitoon ja toimintakyvyn ylläpitoon esitetään lukuisissa kannanotoissa kansainvälisesti ja kansallisesti. Suomen vammaispoliittinen ohjelma 2010 - 2015 tähdentää asiaa. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut tänä vuonna kunnille liikunnan lisäämistä suosittelevan ohjekirjeen. Liikunnan etuna on mm. sen suotuisa vaikutus moniin riskitekijöihin samanaikaisesti. Toisaalta lyhyetkin tiiviit liikkumattomuusjaksot voivat erityisesti korkeassa iässä olla kohtalokkaita toimintakyvylle. Näitä havaintoja on tehty esimerkiksi ikäihmisten päivystyspalveluja tuottavassa hoitoketjussa, kun potilaan siirtyminen päivystysyksiköstä sairaalaan ja/tai sairaalasta jatkohoitopaikkaan ja/tai kotiin viivästyy.

Parantunut tietämys liikunnan myönteisistä vaikutuksista tulee soveltaa erityisesti vammaisuuteen, johon usein kuuluu juuri liikkumisrajoitteita. Käynnissä onkin hoitotapojen muuttuminen passiivisista terapioista aktiivisen, omatoimisen liikunnan suuntaan (mm. kuntosaliharjoittelu). Liikuntamahdollisuuksia määrittää usein esteettömyyden taso. Esteettömyys määritellään entistä monipuolisemmin myös asenteina ja yhteydenpidon mahdollisuuksina. Tavoite on laaja-alainen ja monia hallintokuntia koskeva.

Ratkaisuehdotus

Konkreettisimmillaan liikunnan lisääminen merkitsee terveyskeskuksessa ns. liikuntareseptin rutiinimaista käyttöä. Silloin selvitetään yksilöllisesti henkilön liikuntamahdollisuudet ja niitä yritetään kohentaa. Muutosta seurataan. Tehtävä sopii parhaiten fysioterapeuteille, lääkäreille ja terveydenhoitajille. Tämän toteuttamiseen ei ole periaatteellista estettä.

Apuvälineet luovat osallisuutta (vrt. sähköpyörätuoli)

Helsingin apuvälinepalvelut toimivat varsin hyvin. Selvin epäkohta on välineiden kierrättämisen kangertelu korjauspalvelujen riittämättömyyden vuoksi. Valtakunnallinen vammaispoliittinen ohjelma nimeää tärkeiksi kehittämiskohteiksi apuvälineiden myöntämiskäytäntöjen yhtenäistämisen ja tietokannan luomisen niiden tunnettuutta ja tutkimusmahdollisuuksia lisäämään.

Ratkaisuehdotus

Terveyskeskuksen tulee kehittää apuvälineiden kierrättäminen ja korjauspalvelu sujuvammaksi. Lisäksi pitää osallistua edellä mainittuun työhön apuvälineiden myöntämiskäytäntöjen yhtenäistämiseksi ja apuvälinetietokannan luomiseksi.

Esteet toteuttamiselle: Näiden toteuttamiseen ei ole periaatteellisia esteitä.

5. JOUKK OLIKENNE

HELSINGIN KAUPUNGIN LIIKENNELAITOS -LIIKELAITOS (HKL)

Nykytila

Helsingin kaupungin liikennelaitos vastaa operaattorina raitiovaunujen ja metrojen liikennöinnistä sekä Helsingin joukkoliikenneinfran omistajana ratojen, asemien ja varikoiden hoidosta.

Esteettömyyden huomioonottaminen on osa HKL:n toiminnan normaalia suunnittelua, rakentamista ja perusparantamista. Vammaisten kuntalaisten kannalta tarkoituksenmukaisesti hoidettuja hankkeita ovat matalalattiaraitiovaunujen hankinta ja pysäkkien esteettömyyden parantaminen. Linja-auto- ja raitiovaunupysäkkien esteettömyystiedot on nähtävissä reittioppaan ”Omat lähdöt” –palvelussa.

Vammaisia kuntalaisia koskevat hankkeet ja toimenpiteet tukevat HKL:n tavoiteohjelman kehittämistavoitteita ja ovat vahvasti osana julkisten alueiden, rakennusten ja kulkuvälineiden esteettömyyden edistämistyötä. Suunnittelussa noudatetaan SuRaKu – Esteettömän rakentamisen ohjeita ja suunnitelmat tehdään yhteistyössä KSV: n ja HKR:n kanssa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

HKL:n kehittämisvalintojen ydin tavoitetilassa 2015 on palvelujen kehittäminen ja turvallisuuden parantaminen niin, että HKL on tae korkeatasoisesta joukkoliikenteestä. HKL jatkaa lähivuosina käynnissä olevia metroasemien perusparannuksia metron automatisointihankkeen edetessä (kuluvalla valtuustokaudella Kulosaari, Siilitie ja Myllypuro). HKL:llä on käynnissä 40 täysin matalalattiaisen nivelraitiovaunun hankinta. Vaunut toimitetaan vuosina 2013 - 2016.

Kehittämiskaudella 2010 - 2015 HKL keskittyy tavoitteidensa toteuttamisessa tehtäviin, joissa

- luodaan yhtenäinen HKL:n asiakaspalvelujärjestelmä
- kaksinkertaistetaan panostukset asiakaspalvelukoulutukseen
- uudistetaan luotettavuuden ja käytettävyyden seurantamenetelmät
- uudistetaan matkustajien turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta tukevat järjestelmät
- metroasemien ja terminaalien laatuun ja turvallisuuteen panostetaan
- parannetaan kaluston ennakoivaa huoltoa ja panostetaan esteettömän kaluston käyttövarmuuteen.

Seuranta

HKL:n toimintaa seurataan raportoimalla liikennelaitoksen johtokunnalle tavoiteohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden toteumat ja hankkeiden kehittyminen säännöllisin välein. Matkustajien tyytyväisyyttä joukkoliikennepalveluihin mitataan asiakastyytyväisyyskyselyillä ja -palautteilla. Mielipiteet pyritään ottamaan huomioon suunnittelussa ja toteutuksissa.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

- Raideliikenteen houkuttelevuuden parantaminen (palvelu korkeatasoista, turvallisuuteen luotetaan, matkustajat tyytyväisiä).
- Esteettömien raitiovaunujen osuuden lisääminen kalustossa.

Ratkaisuehdotukset

Pysäkkialueita tulisi selkiyttää lisäämällä pysäkeille tilaa ja informaatiota. Mm. kattavampi poikkeusliikenteestä tiedottaminen pysäkeillä parantaisi palvelua.

Matkustusmukavuutta ja turvallisuutta voitaisiin parantaa kehittämällä sääsuojattuja katoksia ja monipuolistamalla vilkkaimpien pysäkkialueiden palveluita (kioski, WC). HKL on käynnistänyt pilottihankkeen, jossa em. näkökohdat otetaan huomioon.

Pysäkkien käytettävyys tulisi aina tarkistaa esteettömyysasiamiesten kanssa ennen rakentamisvaihetta. Tämä tarkistusvaihe tulisi kytkeä rutiiniksi erilaisiin lupaprosesseihin.

Rakennusaikaiset katu- ja liikennejärjestelyt tulisi toteuttaa laadukkaammin ja valvoa tehokkaammin. Työmaiden aitaukset, kiertoteiden opasteet, pysäkkimuutokset yms. olisi suunniteltava järjestelmällisesti etukäteen ja hyväksyttävä muiden rakennussuunnitelmien osana. Urakka-asiakirjoissa tulisi määrittellä työnaikaisten järjestelyjen laatuvaatimukset, myös kevyen liikenteen osalta.

Esteettömyyttä tukisivat myös raitiovaunujen ja bussien pysäkkikuulutukset

Raideliikenneverkon laajentaminen kehittämissuunnitelmien mukaisesti parantaa joukkoliikenteen tarjontaa, vähentää vaihtojen tarvetta ja lyhentää matka-aikoja. Joukkoliikennekatujen toteuttaminen lisäisi sujuvuutta ja luotettavuutta.

Esteet toteutumiselle

Jo kaavoitusvaiheessa tulisi varata riittävät alueet julkisille toiminnoille ja panostaa laatuun katualueiden suunnittelussa. Pysäkkialueiden käyttöön jäävä tila on usein liian ahdas, jotta pysäkit voitaisiin rakentaa kaikki esteettömyyskriteerit täyttäen tai varustaa perustasoa laadukkaammin.

Suunnittelua ja tiedon välitystä voisi kehittää lisäämällä edelleen eri hallintokuntien yhteistyötä. Prosessien kuvaaminen varsinkin toimintojen rajapinnoissa on vielä kehitysvaiheessa.

Poliittiset päätökset ohjaavat hallintokuntien toimintaa. Muutokset päätöksissä ja linjauksissa vaikuttavat myös määrärahojen kohdentamiseen.

HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE -KUNTAYHTYMÄ (HSL)

Nykytila

Esteetön joukkoliikenne toteutuu monen osa-alueen yhteisvaikutuksella. Esteettömyys mahdollistaa joukkoliikenteen sujuvan käytön eri käyttäjäryhmille ja parantaa kaikkien matkustajien joukkoliikenteen palvelutasoa. HSL:ssä esteettömyys on osa normaalia joukkoliikennesuunnittelua. Esteettömyys otetaan huomioon kaikissa uusissa joukkoliikenteen infrastruktuurihankkeissa ja perusparannettavissa kohteissa mahdollisuuksien mukaan.

Uusi kalusto on matalalattiaista ja matalalattiaisen liikennöinnin osuus kasvaa jatkuvasti niin bussi- kuin raideliikenteessä. Vuoden 2011 loppuun mennessä matalalattiaisen kaluston määrä on raitiovaunujen osalta kasvanut 67 %:iin ja lähijunaliikenteen 32 %:iin. Metrot ovat kaikki matalalattiaisia ja bussiliikenne lähes kokonaan. Raitiovaunuihin hankittavaa pyörätuoliluiskaa testataan parhaillaan ja niiden käyttöönotto parantaa huomattavasti pysäkiltä vaunuun siirtymistä. Raitiovaunupysäkkien korotusohjelma on toteutettu. Bussipysäkkien osalta esteettömyys otetaan huomioon uusia pysäkkejä rakennettaessa ja vanhoja kunnostettaessa. Pysäkkikuulutukset ovat kokeiluasteella.

Helsingin eri kaupunginosien sisällä liikennöiviä Jouko-linjoja on yhteensä 25. Jouko-linjojen suunnittelussa on otettu huomioon erityisesti iäkkäiden, liikkumisesteisten ja apuvälineiden kanssa liikkuvien tarpeet. Tarvittaessa kuljettajat auttavat bussiin tai bussista pois.

Tavoitteet ja painopisteet

HSL:n tavoitteena on kehittää kaikille toimivaa joukkoliikennettä. Painopistealueena yhdenvertaisen joukkoliikenteen näkökulmasta on esteettömän matkaketjun luominen – erityisesti monikanavainen matkustusinformatio ennen matkaa sekä matkan aikana, esteettömät pysäkit ja esteetön siirtyminen liikennevälineeseen.

Seuranta

Joukkoliikenteen infrastruktuurin kehittämissuunnitelmissa edellytetään ratkaisuilta esteettömyyttä (pysäkit, asemat, koko matkaketju), perustetaan HSL:n sisäinen esteettömyystyöryhmä sekä luodaan esteettömyyttä edistävien toimenpiteiden seurantajärjestelmä.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Yhdenvertaisen joukkoliikenteen toteuttamiseksi tehdään seuraavia toimenpiteitä:

- varaudutaan pysäkkikuulutusten toteuttamiseen lippu- ja informaatiojärjestelmä LIJ 2014 -hankkeessa taloudellisten resurssien mukaan vaiheittain
- päivitetään reittioppaan esteettömyystiedot (uusien korotettujen pysäkkien esteettömyystiedot)
- kehitetään uusia esteettömiä sähköisen matkustajainformaation muotoja; mm. poikkeusinformaation esittäminen sekä visuaalisessa, että auditiivisessa muodossa (näyttötäulu ja kuulutukset)
- vaikutetaan hankittavien uusien raitiovaunujen väritykseen (kontrastien käyttö)

- kaikki hankittava uusi raitiovaunu-, metro-, juna- ja bussikalusto on matalalattiaista

Muita haasteita esteettömän joukkoliikenteen toteuttamiselle

- talvikunnossapidon vastuunjako: sujuvat kulkuyhteydet pysäkeille talvella
- yhdistetyt raitiovaunu- ja bussipysäkit: pysäkkikorotus on ongelmallinen matalalattiabussin ovien kannalta, jolloin kuski ei pääse ajamaan tarpeeksi lähelle koroketta ja esteettömyys ei toteudu
- esteettömien pysäkkien vaatima tila ja katutilan asettamat rajoitukset

6. PALO- JA PELASTUSTOIMINTA

Nykytila

Pelastuslaitoksella ei ole erillistä vammaispoliittista ohjelmaa kuntalaisille suunnattujen palvelujen toteuttamisessa tai vammaisten työntekijöiden palkkaamiseksi. Pelastuslaitos on kuitenkin sitoutunut toteuttamaan palvelutoiminnassaan asioita ja työmuotoja joilla mahdollistetaan vammaisille henkilöille pelastustoimen palvelujen saaminen. Pelastuslaitokselle voidaan rekrytoida myös henkilöitä, joilla on jokin vamma, mikäli heillä on työhön soveltuva koulutus, ammattitaito ja tehtävän edellyttämä fyysinen/ psyykinen terveys.

Pelastustoimen ydintehtävät ovat onnettomuuksien ehkäisy, normaali- ja kriisiajan onnettomuuksien hoitaminen, kiireellinen sairaankuljetus ja -ensihoito sekä poikkeusolojen aikainen väestönsuojelu.

Vammaispoliittinen näkökulma on jo huomioitu tai otettavissa huomioon seuraavissa kokonaisuuksissa:

Onnettomuuden ehkäisy

- Turvallisuusviestinnässä internetin ääniohjeet
- Turvallisuuskoulutus vammaisten asumisyksiköissä
- Rakenteellinen paloturvallisuus
- Palotarkastuksissa huomioidaan kohdekohtaisesti vammaisten erityistarpeet
- Koulutuspaikkojen soveltuvuus myös vammaisryhmille

Pelastustoiminta

- Onnettomuustilanteissa pelastamisessa toteutetaan yhdenvertaisuutta
- Erityisryhmien hoitolaitoksiin ja asumisyksiköihin lähetetään runsaammat pelastusresurssit
- Pelastajaoppilaiden koulutusohjelmaan sisältyy erityisryhmien käsittely onnettomuustilanteissa
- Kiireellisessä sairaankuljetuksessa ja ensihoidossa äkillisessä sairaskohtauksessa tai tapaturmassa potilaan käsittely tapahtuu samojen yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaan kuin kenen tahansa kansalaisen.
- Tarvittaessa viittomakielen tulkin käyttömahdollisuus.

- Valtion hätäkeskuslaitoksessa on kehitteillä puhe- ja kuulovammaisille tarkoitettu tekstiviestijärjestelmä hätäilmoitusten tekemistä varten.

Väestönsuojelutoiminta

- mahdollisessa väestön evakuointitilanteessa liikkumisrajoitteiset on suunniteltu sijoitettavaksi ensimmäiseen evakuointiryhmään.
- kaikki uudemmat yleiset kalliosuojat on rakennettu esteettömiksi.

Keskeiset painopisteet

Painopisteet ovat onnettomuuden ehkäisyyn ja pelastustoimen sekä kiireellisen sairaankuljetuksen ja -ensihoidon asioiden saattaminen ja säilyttäminen tasavertaisena palvelu- ja toimintamuotona eri vammaisryhmien ulottuville.

Tavoitteet

Tavoitteena on saada eri toimijat hyväksymään vammaisten hiukan erilaiset toiminnalliset tarpeet onnettomuuksien ehkäisyssä ja pelastustoimien tarpeessa kuin muilla kuntalaisilla.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Pelastustoimen haasteena on saada eri toiminnanharjoittajat hyväksymään vammaisten hiukan erilaiset toiminnalliset tarpeet onnettomuuksien ehkäisyssä ja pelastustoimien tarpeessa. Tämä tavoite sopii turvallisuusajattelun varmistamiseksi myös yleiseen toimintastrategiaan ja arvomaailmaan pelastustoimen palveluissa.

Tavoitteesta seuraa selkeä haaste: pystyä motivoimaan ja hyväksytysti perustelemaan vammaisille henkilöille itselleen, julkiselle hallinnolle ja yksityiselle sektorille ennakoivan turvallisuuden tärkeä merkitys. Erilaisten turvaratkaisujen hankkiminen tai toteuttaminen omassa palvelutoiminnassa / rakennuksissa tulisi olla konkreettisempaa.

Ratkaisuehdotukset

Turvallisuusratkaisujen toteuttamisen saaminen velvoittavammiksi, tarvittaessa jopa normiohjauksen kautta.

Tietoisuuden lisääminen vammaisasiosta niin julkisuuteen kuin julkishallinnon eri hallintokuntien työntekijöiden keskuuteen.

Esteet toteuttamiselle

Julkisen hallinnon rahan puute on monessa tapauksessa vaativimpien turvaratkaisujen perustamisen este. Yksityisellä sektorilla kyseiset asiat koetaan rakennuskustannuksia lisäävinä tekijöinä.

Yhteiskunnan arvomaailma ja asenteet. Asennemuokkaus edellyttää eri toimialojen yhteisiä satsauksia ja kaikkien kansalaisryhmien turvallisuuden

huomioon ottamista tasavertaisesti. Sitoutuminen Vampo-ohjelmaan käytännön tasolla jää helposti tekemättä, koska se ei ole osa arkipäiväistä pohdintaa.

7. KULTTUURI JA VAPAA-AIKA

KULTTUURIKESKUS

Nykytila

Helsingin kulttuurikeskuksen keskeinen toimintamuoto on kulttuurin tarjonta. Seuraavat kolme kulttuurikeskuksen toimialueella olevaa merkittävää asiaa on toteutettu vammaisten kuntalaisten kannalta tarkoituksenmukaisesti.

- Lähes kaikkiin Kulttuurikeskuksen tiloihin ja saleihin on esteetön pääsy ja lähes kaikissa saleissa on induktiosilmukka.
- Talojen kotisivuilta kohdasta ”esteettömyys” löytyy tieto siitä, miten pyörätuolilla voi liikkua ja mitä muita vammaisen osallistumista helpottavia mahdollisuuksia taloissa on.
- Esteettömyyskysymyksiin on kiinnitetty huomiota, pyörätuolipaikkoja on lisätty ja pyörätuolilla liikkumista on helpotettu merkittävästi viimeisimmissä peruskorjauksissa mm. Kanneltalossa ja Savoysa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kulttuurikeskuksen tavoitteena on esteettömyyden toteutuminen kaupungin linjausten mukaisesti.

Viraston yksiköiden vastauksista nousi esille seuraavat kehittämistarpeet jotta eri tavoin vammaiset kuntalaiset voisivat osallistua yhdenvertaisesti tai käyttää palveluja muiden kuntalaisten tavoin:

- Talojen tekniset puutteet korjattava (esim. toimimattomat ovikellot yms. liikkumista haittaavat yksityiskohdat).
- Kulttuurikeskuksen alaisten talojen kaikkien salien induktiosilmukat tulee saattaa käyttökuntoon, organisoida niiden vuosittainen testausohjelma sekä järjestää henkilökunnalle opastus niiden käytössä.
- Saniteettiolosuhteet tulee peruskorjata vastaamaan nykyistä ohjeistusta.
- Yhtenäistetään käytäntöjä koskien mm. vammaisten henkilöiden avustajien oikeutta maksuttomaan sisäänpääsyyn yleisötilaisuuksiin.

Yhtenä tavoitteena on myös vammaisten ihmisten oman kulttuurin musiikin ja teatteritaiteen esiin nostaminen.

Painopisteet

Kulttuurikeskus voi omalta osaltaan ja oman toimintansa puitteissa edistää tarkoituksenmukaista vammaispolitiikkaa. Lisäksi kiinnitämme huomioita viraston viestinnän saavutettavuuteen. Valmisteilla oleva kulttuuristrategia korostaa, että kulttuurin tulee olla kaikkien saavutettavissa. Tämän toteutuminen varmistetaan mm. sillä, että erityisesti yleisötapahtumakohteissa on fyysisesti esteettömät olosuhteet ja että eri tavoin vammaisia ei kohdella eri tavoin eri paikoissa eikä aseteta kohtuuttomien esteiden eteen.

Seuranta

Vammaisia kuntalaisia koskevat hankkeet ja toimenpiteet nivoutuvat kulttuurikeskuksen strategioihin ja kehittämissuunnitelmiin siten, että esteettömyys otetaan huomioon.

NUORISOASIANKESKUS

Nykytila

Nuorisoasiainkeskuksen toiminta on lähtökohtaisesti avointa yhdenvertaisesti kaikille siitä kiinnostuneille helsinkiläisnuorille ja heidän ryhmilleen ja järjestöilleen. Toimintaa järjestetään niin kaikille suunnattuna kuin tietyille kohderyhmille kohdennetummin. Nuorten monenlaisuus pyritään muistamaan toiminnasta tiedotettaessa, tilojen esteettömyydessä sekä toimintaa järjestettäessä. Keskeinen osa toiminnan yhdenvertaisuutta on sen avoimuus asiakkaille. Lähtökohtana on monipuolinen ja esteetön palveluista tiedottaminen. Nuorisoasiainkeskuksen verkkotiedottamisessa esteettömyys huomioidaan käytännössä.

Nuorisoasiainkeskuksen tiloissa on huomioitu fyysinen esteettömyys mm. rakentamalla niihin luiskia ja invahissejä. Tilojen korjaus- ja uudisrakentamisessa esteettömyys tullaan varmistamaan.

Erityisesti tiloista voi mainita Lasten liikennekaupungin, joka tarjoaa sekä lapsille että nuorille esteetöntä liikkumista ja toimii samalla esteettömyystuotteiden näyttelyalue Esterinä kaupunkiympäristön suunnittelijoille ja rakentajille (ja on lajissaan ensimmäinen Suomessa). Aluetta voi lasten liikennekasvatuksen rinnalla käyttää myös vammaisten lasten liikkumisharjoitteluun.

Yksi esimerkki esteettömyydessä on verkkonuorisotalotoiminta, jota toteuttavat Netari.fi:n nuorisotyöntekijät nuorten suosimissa verkkopalveluissa ns. virtuaalisissa nuorisotaloissa. Verkkonuorisotyöpalvelut ovat esteettömiä esim. Irc Galleriassa. Nuorisotyöntekijöiden lisäksi myös sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja sekä poliisi ovat tavattavissa nuorisotaloilla verkossa.

Nuorisoasiainkeskuksen tilojen käyttö on vammaisjärjestöille maksutonta. Ne järjestävät tiloissa sekä toimintaa, että tapahtumia. Tärkeä näkökulma on, että vammaiset nuoret voivat olla samassa paikassa muiden nuorten kanssa.

Nuorisolautakunnan avustuksilla tuetaan helsinkiläisiä nuorisoyhdistyksiä ja nuorten ryhmiä. Vammaisjärjestöjen varhaisnuoriso- ja nuorisotoimintaa voidaan tukea nuorisolautakunnan avustuksista.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Kartoitetaan kaikkien toimipaikkojen esteettömyys. Esille tulleet puutteet otetaan huomioon korjausrakentamisessa.

Fyysisen esteettömyyden lisäksi on tärkeää sitoutua henkisen esteettömyyden vahvistamiseen. Yhdenvertaisuutta tullaan edelleen lisäämään vammaisten nuorten osallistumisessa toimintaan sekä heidän kuulemiseensa tarjottavien

palvelujen suhteen. Jo käynnissä olevia hyviä toimintatapoja jatketaan tulevaisuudessa.

Nuorisoasiainkeskus kehittää toiminnassaan jatkuvasti erilaisia nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia Helsingissä. Yhtenä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärkihankkeena rakennetaan Helsinkiin Lasten ja nuorten vuorovaikutussuunnitelmaa. Yhtenä hankkeen pilottina toteutetaan vähintään yhden vammaisnuorten ryhmän osallistuminen heitä koskevien palvelujen tai tilojen suunnitteluun. Heidän kuulemisensa järjestämisessä tehdään yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa.

Seuranta

Tätä Helsingin kaupungin vammaispoliittista selvitystä varten viraston johtoryhmä päätti edellä kerrotuista vammaispoliittisista tavoitteista ja toimenpiteistä. Seurantaa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta tehdään johtoryhmässä kerran meneillään olevan valtuustokauden aikana.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

1. Kaikkien toimipaikkojen esteettömyyden kartoittaminen ja tilojen esteettömyyttä koskevien tietojen päivittäminen portaaliin (www.hel.fi/nuoriso) toimipaikkojen yhteystietoihin.
2. Tietoisuuden lisääminen vammaisista nuorista ja kunkin vammaisryhmän erityistarpeista yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa sekä tietoisuuden vahvistaminen jo käytössä olevista toiminnoista omassa virastossa. Vammaisten nuorten osallistumisen ja heidän kuulemisen kehittäminen tarjottavien palvelujen ja tilojen suhteen (Lasten ja nuorten vuorovaikutussuunnitelma).

Ratkaisuehdotukset

Tällä valtuustokaudella nuorisoasiainkeskuksessa on voimassa oleva yhdenvertaisuusohjelma ”Monikulttuurisuusohjelma vuosille 2009 - 2012”, jossa on huomioitu erityisesti etnisen yhdenvertaisuuden toteutuminen nuorisotyössä.

Ohjelman päivittäminen aloitetaan vuoden 2012 alussa ja yhdenvertaisuussuunnitelman näkökulmaa laajennetaan koskemaan vammaisuuden huomioivaa työtettä. Sille asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden seuranta on aiempaa systemaattisempaa, esim. tulokortin avulla.

Esteet toteuttamiselle:

Ei mikään, asiasta on jo sovittu viraston johtoryhmässä.

8. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

RAKENNUSVIRASTO

Nykytila

Tärkein esteettömyyttä edistävästä toimenpiteistä on ollut esteettömyyden sisällyttäminen rakennusviraston suunnitteluohjeisiin. Suunnitteluohjeiden lisäksi

rakennusvirastossa on tehty tuotekehitystä ulkoalueilla käytettävien esteettömien tuotteiden kehittämiseksi.

Ehkä merkittävin kehitetty tuote on luiskareunatuki. Hankkeessa kehitettiin myös mm. porrasaskelmien kontrastiraitoja sekä näkövammaisten liikkumista ohjaavia opaslaattoja. Tuotekehityksen tuloksena on saatu myös esteetön penkkisarja. Kolmas esteettömyyttä parantava kokonaisuus on ollut esteettömyyskoulutus.

Kaupungin useiden hallintokuntien kanssa on toteutettu mm. Hallintokunnat ja esteettömyyden tarve –hanke, jossa on kartoitettu eri toimipisteitä. Saatua materiaalia olisi syytä hyödyntää jatkossa.

Helsinki kaikille –projektissa on kartoitettu lähes kaikkien metroasemien esteettömyys ja tehty parannusehdotuksia.

Toimenpiteet

Rakennusviraston strategian päivitys on aloitettu. Osastojen strategisia linjauksia yhdenmukaistetaan huomioiden esteettömyysnäkökulma. Päivityksessä strategiassa kirjataan konkreettisimpia keinoja esteettömyyden huomioimiseksi viraston toiminnassa. Tämän jälkeen pohditaan keinoja, miten tieto esteettömyyden huomioon ottamisesta kulkisi koko hanke-ketjun läpi. Rakennusvirastossa panostetaan edelleen tilaajien, tuottajien ja suunnittelijoiden esteettömyystietojen ja -taitojen lisäämiseen. Rakennusvirasto tukee vammaisten kuntalaisten mahdollisuutta itsenäiseen elämään varmistamalla esteettömyyden toteutumista

Tavoitteet ja painopisteet

Suunnitelmissa on kehittää yleisten alueiden aluesuunnitelman sisältöä esteettömyyden kattavasti huomioivaksi. Samoin yleisten alueiden ylläpidossa, jossa katualueet ovat painopisteenä.

Mainostelineiden ja ulkoterrassien sijoituslupien hallinnointi on siirtymässä rakennusvirastolle, jolloin lupaehdot tarkistetaan esteettömyyden kannalta. Lisäksi tarvitaan linjaus siitä, että kaivutöiden yhteydessä alueet korjataan uusien tyyppipiirustusten mukaisesti, riippumatta toimijasta.

Tilahankkeissa ovat avainasemassa ennen hankesuunnittelua tehtävät tarveselvitykset, joissa esteettömyys on jo mukana. Esteettömyyskartoitus on tarkoitus saada vakituiseksi käytännöksi osana tarveselvitystä. Toinen kriittinen vaihe on urakkapiirustusten laatiminen, joiden tarkastuksessa tulee kiinnittää enemmän huomiota esteettömyyteen. Tilahankkeissa panostetaan hankesuunnitteluun ja urakka-asiakirjoihin, jotta esteettömyys olisi hankkeiden suunnittelussa mukana järjestelmällisesti. Tulevaisuudessa pitää lisätä alueellista yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Seuranta

Esteettömyyden kehitystä ja toteutumista sekä niiden eteen tehtyjä toimenpiteitä seurataan virastossa vuosittain ja niistä raportoidaan kaupunginhallitukselle Helsinki kaikille -projektin toimintakertomuksen yhteydessä. Myös viraston omassa toimintakertomuksessa raportoidaan esteettömyyden toteutumisesta.

Viraston strategian ja prosessien tulee selkeästi ohjata esteettömyyden edistämistä sekä yleisillä alueilla että tilahankkeissa, jotta esteettömyys toteutuu myös käytännön suunnittelussa, rakentamisessa, ylläpidossa ja käytössä.

Tärkeimmät haasteet vammaispolitiikan toteuttamisessa

Määriteltyjen erikois- ja perustason reittien ja alueiden rakenteelliseen kunnossapitoon ja puhtaanapitoon tulee panostaa erityisesti. Esteettömään vapaa-aikaan ja virkistymiseen tulee panostaa mm. kunnostamalla määritellyt erikoistason esteettömät leikkipuistot esteettömiksi peruskorjaushankkeiden yhteydessä. Tilahankkeissa avainasemassa on ennen varsinaista hankesuunnitteluvaihetta tehtävät tarveselvitykset, joissa esteettömyyden tulee olla yhtenä näkökulmana mukana. Esteettömyyskartoitus tulee saada vakituiseksi käytännöksi osana tarveselvitystä. Toinen kriittinen vaihe on urakkapiirustusten laatiminen, joiden tarkastuksessa tulee kiinnittää enemmän huomiota esteettömyyteen.

Ratkaisuehdotukset

Erikois- ja perustason reittien ja alueiden rakenteelliseen kunnossapitoon ja puhtaanapitoon tulisi saada erillinen määräraha tai lisärahoitus kaupungilta. Kaupungin ensi vuoden budjetissa investointi- ja ylläpito-hankkeiden rahoitusta on supistettu. Tällä hetkellä esteettömiä reittejä korjataan lähinnä peruskorjausten yhteydessä.

Esteettömyyskartoituksen teko ennen varsinaista hankesuunnittelua tulisi olla pakollinen. Pitäisi määritellä, minkä hallintokunnan vastuulla esteettömyyskartoituksen tilaaminen on ja mikä taho valvoo, että esteettömyyskartoitus on myös tehty. Tällä hetkellä on epäselvää, mille taholle tarveselvityksen teko kuuluu: tiloissa toimivalle hallintokunnalle vai tilakeskukselle. Urakkapiirustusten laadintavaiheeseen tulee luoda käytäntö, jonka avulla varmistetaan esteettömyyden toteutuminen. Helsingissä ei ole toistaiseksi edellytetty esteettömyyslausuntojen pyytämistä vammaisneuvostolta tai kaupungin esteettömyysasiantuntijoilta. Hyvä toimintatapa voisi olla samanlainen kuin Espoon Rakennetaan kaikille –ryhmän toiminta.

Tilaaaja – tuottaja –mallilla toimivassa organisaatiossa tilaajan pitäisi aina säännöllisesti varmistaa, että tavoitteellinen laatutaso toteutetussa tuotteessa on tilatun mukainen myös esteettömyyden kannalta.

Esteet toteutumiselle

Rakenteelliseen kunnossapitoon ja esteettömyyskorjauksiin on saatu rahoitusta Lähiöprojektilta. Käytännön tulisi olla jatkuva kunnes kaikki määritellyt reitit ja alueet on kunnostettu esteettömiksi.

Eri hallintokuntien vastuita esteettömyysasioissa ei ole virallisesti määritelty. Tästä tarvittaisiin ehkä kaupunginhallituksen päätös.

KIINTEISTÖVIRASTO

Nykytila

Helsingin esteettömyyden edistämistyö on pääosin ollut Helsinki kaikille –projektin puitteissa tapahtuvaa monipuolista ja pitkäjännitteistä kehittämistyötä. Rakennusvalvontavirasto valvoo esteettömyyden toteutumista määräysten mukaisesti. Kiinteistövirastolla on edustaja Helsinki kaikille –projektin ohjausryhmässä ja projektin hallintokuntien välisessä työryhmässä.

Kiinteistöviraston tilakeskus toteuttaa rakennushankkeita ja ympäristöjä kaikille soveltuvan suunnittelun periaatteiden mukaisesti. Korjausrakentamisessa esteettömyys pyritään toteuttamaan kuten uudisrakentamisessa. Kaikki julkiset asiointitilat tehdään esteettömiksi ja suunnittelijoiden yhtenä valintakriteerinä on esteettömyystieto ja taito toteuttaa se käytännössä. Tilakeskuksen hallinnoimien rakennusten esteettömyyttä ei ole kartoitettu.

Kiinteistöviraston tonttiosasto on edesauttanut erityisryhmien asumista tontinvarausehtojen avulla. Se on ollut viime aikoina aktiivisesti mukana myös erityisryhmien keskitettyjen asumishankkeiden tonttikysymyksissä (esim. kehitysvammaisten ASU-hanke). Kaupungilla on hallinnassaan noin 200 esteetöntä vuokra-asuntoa. Aukkaat valitaan yhteistyössä sosiaaliviraston ja kiinteistöviraston kanssa.

Kiinteistövirastossa toimivat verkkopalvelut, jossa asunnon haku tai lomakkeiden täyttäminen toimii myös sähköisesti. Niitä kehitettäessä ei ole erityisesti huomioitu erityisryhmien tai toimintaesteisten henkilöiden tarpeita. Palveluiden takaamiseksi kaikille jokaisella osastolla on palvelupisteet, jossa saa henkilökohtaista palvelua verkkoasioinnin sijaan.

Tilakeskuksen teknisessä yksikössä on vuosittain ollut 1-2 vammaista henkilöä työkokeilussa määräaikaisina työntekijöinä. Virastolla ei ole omia ohjeita tai määrärahoja vammaisten henkilöiden työllistämiseksi.

Tavoitteet ja painopisteet

Koska Helsinki kaikille –projekti on määräaikainen, tulisi kehittämistyö vähitellen sisällyttää kunkin hallintokunnan tavanomaiseen toimintaan siihen tarvittavine resursseineen.

Suunnittelijoiden ja rakennushankkeiden toteuttajien valintakriteereitä on tarkistettava oikean esteettömyystiedon varmistamiseksi. Suunnittelijoille annettavat rakennusten esteettömyyttä koskevat ohjeet päivitetään 2011. Tavoitteena on tontinvaraustoiminnan ja –ehtojen kehittäminen niin, että myös esteettömyys ja erityisasumisen tarpeet otetaan niissä huomioon. otetuksi. Sosiaaliviraston käyttöön tulevia tontinvarauksia koskevia käytäntöjä on selkiytettävä. Kiinteistöviraston omissa tiloissa suoritetaan esteettömyyskartoitus 2011 lähtien.

Uusia verkkopalveluja ja kommunikaatioympäristöä pyritään kehittämään kaikki asiakasryhmät huomioon ottavaksi. Tavoite on, että virasto palkkaa 3-5 vammaista

henkilöä vuodessa määräaikaiseen työsuhteeseen ja varaa määrärahat tarvittavaan ohjaukseen.

Kiinteistövirasto hankkii itselleen tietoa muiden EU-maiden esteettömyyskehityksestä ja lisäämään yhteistyötä tällä sektorilla EU-maiden muiden isojen kaupunkien kanssa.

7. VAMMAISNÄKÖKULMA KAUPUNGIN STRATEGIOISSA JA PROSESSEISSA

Vammaisilla henkilöillä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kuntalaisilla. Voimassa oleva lainsäädäntö, ohjeet ja niiden toteuttamistavat koskevat aina myös vammaisia henkilöitä. Kaupungin toimintakulttuurin ja tarjolla olevien palvelujen pitää todella soveltua kaikille kuntalaisille.

Helsingin kaupungin tulisi toiminnassaan ehdottomasti sitoutua Suomen vammaispolitiikan keskeisiin periaatteisiin konkreettisella tasolla. Kansallisen vammaispolitiikan tarkoitus on taata, että suomalainen yhteiskunta on rakennettu kaikille täällä asuville tai oleskeleville ihmisille. Vammaispoliittinen vastuu kuuluu jokaiselle hallintokunnalle ja yhteiskunnallisille päättäjille tai muille toimijoille. Kyseessä ei ole pelkästään sosiaali- tai terveystoimen asia.

Tietyn vamman aiheuttama haitta riippuu paitsi lääketieteellisestä tilasta, myös olemassa olevasta elämäntilanteesta, monista ulkoisista tekijöistä ja vallitsevista asenteista. Yksilön vamma sinänsä ei poistu, vaikka ympäristöä ja olosuhteita muokattaisiin miten paljon tahansa, mutta vamman mukanaan tuoma haitta toimintakyvyssä ja elämänarjessa saattaa hävitä kokonaan tai ainakin helpottua oleellisesti.

Käsitteenä vammaisuus on moniulotteinen. Sen perustana on ihmisen erilaisuus verrattuna valtaväestöön, mutta viime kädessä vammaisuuden sisältö ja merkitys muotoutuvat sosiaalisessa yhteydessä toimintaympäristöön. Kyse on yksilöllisestä haitasta, erilaisuuden sietämisestä ja voimavaroista kohdata elämän todellisuus. Näin ollen kaupungin päätöksentekijöiden ja muiden toimijoiden on jatkuvasti mietittävä niitä keinoja, joiden avulla asenteet saadaan pysyvästi myönteisemmiksi ja samalla lisätä yleistä tietoa ja tietoisuutta siten, että vammaisuus ei estä kohtaamasta, kuuntelemasta ja uskomasta jokaista ihmistä ainutkertaisena yksilönä ja täysivaltaisena kuntalaisena.

Helsingin kaupungin hallintokuntia ohjaavat kaupunkistrategiat ja mm. Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma vuosille 2005 – 2010. Vammaispoliittisten toimenpiteiden suunnittelu, seuranta ja päivittäminen on kytkettävä osaksi kaupungin strategioita ja jatkuvaa, virallista toteutumisseurantaa. Tässä työssä tarvitaan hyvää asiantuntijayhteistyötä eri hallintokuntien välillä.

8 PAIKALLISTEN VAMMAISJÄRJESTÖJEN NÄKÖKULMIA

Selvityksestä pyydettiin kommentteja 10 vammaisjärjestöltä, jotka edustavat eri vammairyhmiä. Kyseiset järjestöt eivät ole olleet jäseninä vammaisneuvostossa vuosina 2009 – 2010. Palaute saatiin neljältä paikalliselta vammaisjärjestöltä:

Maahanmuuttajavammaisten tukiyhdistys ry

Ainoa Helsingissä toimiva hanke, joka on kohdistettu venäjänkielisille vammaisille, on järjestömme ”PEGAS –vammaistukityöpalvelu venäjänkielisten vammaisten ja sairaiden integroitumista ja osallistumismahdollisuuksia edistävä toiminta”, jota Helsinki rahoittanut vuodesta 2010.

Venäjänkielisten vammaisten tilanne on huono, sillä kyseinen vammaisryhmä on vielä tällä hetkellä välillisen ja institutionaalisen syrjinnän kohteena.

Venäjänkieliset vammaiset eivät ota yhteyttä suomalaisiin vammaisjärjestöihin, koska järjestöiltä ei saa tukea venäjäksi. Yhdenvertaisuus toteudu, jos ei olla riittävän tietoisia kohderyhmän heikosta tilanteesta. Tuki- ja palvelutoiminta on tehokkainta silloin, kun sen järjestäjä tuntee kielen lisäksi ryhmän etnokulttuuriset erityispiirteet.

Helsingin kaupunki ei järjestä riittävästi tukea ja palveluja vammaisille maahanmuuttajille heidän omalla äidinkielellään. Esimerkiksi lakitietoa, tietoa vammaispalveluista, konsultaatioita, koulutusta ja vapaa-ajan toimintaa ei ole saatavilla tarpeeksi venäjän kielellä. Järjestö pystyy tarjoamaan tarvittavaa tietoa ja tukipalveluja (vertaistukea, tukihenkilöitä) venäjän kielellä, mutta taloudellisten resurssien puuttuessa toimintaa ei ole mahdollista lisätä ja kehittää tarpeeksi. Maahanmuuttajavammaisten tukiyhdistys ry on toiminut jo 12 vuotta ainoana venäjänkielisenä vammaisjärjestönä, joten meillä on kokemusta ja aitoa vammaisnäkökulmaa. Heikossa taloudellisessa tilanteessa oleva kohderyhmämme voi jäädä täysin yksin ilman järjestömme tukea.

Me Itse ry:n Helsingin alajaos puheenjohtaja Mia Puttonen

Me Itse ry on kehitysvammaisten ihmisten oma kansalaisjärjestö, joka puolustaa heidän oikeuksiaan ja tasa-arvoa muihin kuntalaisiin verraten. Tavoitteena on, ettei ketään saa syrjiä tai haukkua vamman vuoksi. Me Itse ry:llä on 28 alajaosta ympäri Suomea. Ne ovat toimintaryhmiä, jotka pyrkivät vaikuttamaan paikalliseen päätöksentekoon ja kehitysvammaisille tärkeiden asioiden toteutumiseen.

Me Itse ry tukee vammaisten osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Se ottaa kantaa ja haluaa vaikuttaa! Tärkeää toimintaa on, että kehitysvammaiset nuoret käyvät puhumassa kouluissa omasta elämästään ja myös TV lähettää asiasta kertovia ohjelmia. Silloin kehitysvammaiset ihmiset hyväksytään paremmin muiden kuntalaisten joukkoon. Helsingissä kehitysvammaisten nuorten ja kehitysvammaisten aikuisten elämä on aika hyvin. Kehitysvammaisten palveluissa otetaan huomioon ihmiset yksilöinä. Tarvitaan oma koti ja mukava työpaikka. Samoin ympärille ihmisiä, jotka tarvittaessa auttavat ja tukevat. Palkka työnteosta

voisi olla isompi. Tärkeää on, että kehitysvammaisen nuori saisi palkkarahat omaan käyttöönsä. Samoin se, että heihin luotetaan myös muissa asioissa.

Jokaisella pitäisi olla oikeus valita, missä ja kenen kanssa haluaa asua. Kaikkein päätöksentekoon omassa elämässä pitäisi saada riittävästi tukea ja apua eri vaihtoehtojen miettimisessä. Joskus saa myös epäonnistua. Tietoja Helsingin kaupungin päätöksistä pitäisi kertoa ja kirjoittaa selkokielellä TV:ssä ja sanomalehdissä. Tukea arkipäivään saa Kehitysvammaisten Tuki 57:lta. Harrastuksissa käydään ja vapaa-aika vietetään usein muiden kehitysvammaisten kanssa. Yhteisiä kivoja tilaisuuksia, joissa on muitakin nuoria mukana, on järjestetty Nuorten toimintakeskus Hapessa. Kehitysvammaisten matkustuskielto ulkomaille tulisi Helsingissä purkaa. Asuntolassa tai ryhmäkodissa asuvien nuorten ja aikuisten tulisi saada palkattu avustaja mukaan lomamatkalle tai laivalle. On väärin, että vain ne kehitysvammaiset asukkaat pääsevät matkustamaan, jotka selviävät matkalla ilman omaa avustajaa.

Hyvää vammaispolitiikkaa on, että vammaisia kohdellaan samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Kaikki Helsingin kaupungin virastot ovat vastuussa tästä työstä.

Polioinvalidit ry, Pääkaupunkiseudun osasto

Yksi Helsingissä toimiva merkittävä asia, joka on toteutettu vammaisten kuntalaisten kannalta tarkoituksenmukaisesti, on kuljetuspalveluasiakkaiden maksuton mahdollisuus käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä. Se on konkreettinen, tasa-arvoa lisäävä ja taloudellinen tuki vaikeavammaisille henkilöille. Tämän lisäksi tarvitaan julkisen liikenteen jatkuvaa kehittämistä edelleen. Uusien bussien, raitiovaunujen ja junien sisustukseen tulee paneutua, että ne palvelevat eri tavoin vammaisia ja muita liikenteen käyttäjiä hyvin.

Helsingissä on olemassa asioita jotka vaativat korjaamista tai uudelleen järjestelyjä, jotta eri tavoin vammaiset kuntalaiset voisivat osallistua yhdenvertaisesti tai käyttää palveluja muiden kuntalaisten tavoin.

Ongelma 1: Oikean ja kattavan tiedon saaminen erilaisista apuvälineistä on mahdotonta: tietoa ei tarjota, apuvälineiden saaminen tehty hankalaksi eikä eri vaihtoehdoista ja olemassa olevista välineistä kerrota vapaaehtoisesti.

Ratkaisu: Lisätään avoimuutta: apuvälineistä kerrotaan ja niitä etsitään tarvitseville, apuvälineiden saanti tehdään sujuvammaksi, lääkärit opetetaan ja veloitetaan kirjoittamaan apuvälineen tarvitsevan tilannetta selkeästi kuvaavia ja tarvetta vastaavia lääkärintodistuksia. On vaikea hakea toimivaa apuvälinettä, jollei tiedä millaisia on tarjolla, tai että kyseiseen asiaan ylipäätään olisi löydettävissä apuväline. Huolimattomasti täytetyt lääkärintodistukset tekevät hakuprosessista aikaa vievän ja lisäävät lopulta apuvälineestä aiheutuvia kustannuksia. Tärkeää on myös laatia henkilökohtaiset palvelusuunnitelmat huolelta sekä sosiaalitoimessa että terveydenhuollossa ja tarkistaa niitä riittävän usein.

Ongelma 2: esteettömät, vammaisille aidosti sopivat liikuntapaikat puuttuvat.

Kaupungin tarjoamia liikuntapalveluja (vammainen liikuntaryhmiä) on vähennetty vedoten vetäjien aikapulaan ja määrärahojen vähäisyyteen.

Ratkaisu: Vammaisten liikuntaan suunnataan riittävästi taloudellisia ja henkilöresursseja. Suuntaus, jossa ryhmätoiminnasta siirrytään yhä enemmän yksilöterapiaan, ei ole oikea ratkaisu. Liikuntamahdollisuudet tehdään aidosti vammaisille sopiviksi.

Voitaisiin miettiä jopa keskittämistä hajauttamisen sijaan. Rakennettaisiin erityisesti vammaisten näkökohdista liikuntatilat, ei aina ns. kilpaurheilun lähtökohdista.

Helsingin kokoisessa kaupungissa pitää olla kunnollinen ja ajanmukainen vammaisille soveltuva esteetön liikuntapaikka. Liikuntapaikassa tulee olla tarpeeksi suuri lämminvesiallas, kuntosali ja sali palloilulajeille, sekä sali pyörätuoliliikunnan harrastajille.

Vammaispoliittisessa selvityksessä on kyllä varsin kattavasti lueteltu monia vammaisten Helsingissä kohtaamia ongelmia ja hahmoteltu niille toimiviakin ratkaisumalleja. Ratkaisut ovat kuitenkin kovin yleisiä, sillä konkreettiset toimenpiteet sekä erityisesti niiden rahoitus ja toteuttamisaikataulu puuttuvat.

Tavoitteet tulisi muuttaa konkreettisiksi toimenpideluetteloiksi, jaksottaa osatavoitteiksi, laskea kustannukset ja kertoa mistä saadaan rahoitus. Vammaispoliittiset yleistavoitteet ja päämäärät tulisi pilkkoa konkreettisiksi tavoitteiksi ja niiden toteuttamiseen tulisi vammaisten voida osallistua sekä suunnitteluvaiheessa että palautekeruuvaiheessa. Vammaispoliittiset tavoitteet tulee viedä hallinnonaloittain PTS- suunnitelmiin, jonka jälkeenne tulevat vuosibudjetissa toteutettavaksi.

Sydän- ja keuhkosiirroksat – SYKE ry

Helsingissä on edistytty merkittävästi esteettömyyteen liittyvissä hankkeissa. Tosin paljon on vielä tehtävää. On edistytty myös vammaiskäsitteen määrittelyssä ja vammaisjärjestöjen kuulemisessa.

Ehkä tärkein kehitettävä asia on joukkoliikenteen suunnittelu ja kalustehankinnat niin, että erilaiset vammaisryhmät voivat käyttää joukkoliikenteen palveluja mahdollisimman tasavertaisesti nk. normaaliväestön kanssa. Vanhuspalveluissa on paljonkin korjaamisen varaa. Tarjolla pitäisi olla riittävästi laitospaikkoja niille vanhuksille jotka eivät kotona enää pärjää. Myös ongelmien tunnistaminen ajoissa yksin pärjäämisessä on tärkeää. Eri vammaryhmien (myös eri ikäryhmät) huomioiminen liikuntaohjelmien järjestämisessä vaatii myös paneutumista.

Vammaispoliittisessa selvityksessä olevia hallintokuntien tavoitteita pitää konkretisoida. Seurannan ja mittariston pitää olla kaikkien ymmärrettävissä. On myös tähdennettävä, että eri vammaisryhmien on keskenään oltava tasavertaisessa asemassa suhteessa palvelujen saantiin.

Hallintokuntien keskinäistä yhteistyötä olisi kehitettävä. Strategiaohjelmien seurannan tulee olla läpinäkyvää. Eri hallintokuntien luottamuselinten on saatava jatkuvaa päivitettyä informaatiota asetettujen tavoitteiden edistymisestä. Vammaisjärjestöjen asiantuntemusta pitää hyödyntää asioita valmisteltaessa ja hankkeita kehitettäessä. Kaupungin henkilöstön rekrytointipolitiikassa vammaisia pitää kohdella tasavertaisesti.

9. VAMMAISNEUVOSTON KOMMENTIT VAMMAISPOLIITTISESTA SELVITYKSESTÄ

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto on kokouksessaan 16.12.2010 käsitellyt vammaispoliittisen selvitystyön yhteenvetoa ja haluaa kommentoida seuraavia asioita:

Yleisesti on huomioitava, että tarkoituksenmukainen vammaispolitiikka ei ole pelkkää fyysistä esteettömyyttä vaan myös monen ikäisten ja eri tavoin vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnan kaikissa toiminnoissa, yhdessä tekemistä muiden ihmisten kanssa sekä yhdenvertaisuutta ja itsemääräämisoikeutta vammaisen henkilön omassa elämässä.

Hyvän vammaispolitiikan vaikuttavuuden seurantaan tarvitaan vakioitu mittaristo, joka mittaa vammaisten henkilöiden toteutunutta esteettömyyttä, osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa omassa asiassaan päätöksentekoon asiakaslähtöisesti jo olemassa olevien prosessimittareiden rinnalla. On kuitenkin muistettava, että myös jokaisen vammaisen ihmisen elämä on yksilöllinen ja ainutkertainen, joten sitä ei voi muovata mittariston vaatimiin ehtoihin tai pakata kunnallisen päätöksenteon hyväksymiin minimimahdollisuuksiin. Yhdenvertaisuus on jotain aivan muuta.

1. KAUPUNKI ISUUNNITTELUVIRASTO

Kaupunkisuunnittelun pitää perustua oikeasti pääasiassa esteettömän joukkoliikenteen varaan. Hyvät kaupunkirakenteelliset ratkaisut antavat puitteet sille, että kaupunkimainen ympäristö toimii tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Vammaiset henkilöt tarvitsevat joka tapauksessa mahdollisuutta liikkua myös omalla autolla tai erityisajoneuvoilla (taksit, vammaistenkuljetusautot). Kevyen liikenteen väylät on luotava esteettömiksi, turvallisiksi ja toimiviksi siten, että liikkuminen ulkokäyttöön tarkoitetuilla liikkumisen apuvälineillä on varmaa ja vaivatonta eri vuodeaikoina.

Kulkuväylien talvikunnossapito on haaste, mutta sen on otettava huomioon myös erilaisilla apuvälineillä liikkuvat henkilöt. Esteettömyys ei saa katketa väylän eri osissa (esim. kadun ylitykset tai kortteliauraukset). Keskustan kaikki katetut alueet tulee saada julkisiksi ja käyttöön siten, että ne ovat kulkukelpoisesti auki 24/7. Katettu tila on esteetön myös talvella.

Ympäristösuunnittelun ja rakentamisen osalta tulisi toiminnan vammaispoliittisia vaikutuksia arvioida ja seurata kaikissa päätöksenteon vaiheissa alkaen

suunnittelusta ja alueen kaavoituksesta. Seurantaan tarvitaan vakioitu mittaristo ja esteettömyysindeksit.

Tavoitteena on oltava korkealaatuinen, vammaiset ihmiset huomioon ottava kaavoitus. Tällä hetkellä asemakaavat lähtevät usein aivan muusta tarkoituserästä (esim. kaupalliset intressit).

2. OPETUSVIRASTO

Yhteenvedossa on kiitettävästi pohdittu perusopetuksen tulevaisuutta. Mutta millainen on erityisopetuksen nykytila? Onko opetus aikasidonnaista vai onko sen tavoitteena päästä johonkin tasoon yksilölliset kyvyt ja vammaisuuden aiheuttamat oppimisvaikeudet huomioon ottaen? Opetuksen tason seuranta tulee tehdä myös yksilötasolla. Tärkeää on tietää, miten yksilön tarpeet ja palvelutarjonta todellisuudessa kohtaavat. On selvää, että kaikkia opettajia ei kyetä kouluttamaan erikoisosaamistasolle vammaisten oppilaiden opetuksessa.

3. SOSIAALIVIRASTO

Yleishavaintona todetaan, että seurantaan on luotava asiakaslähtöisiä mittareita. Kaikessa toiminnassa korostuu nyt hallintopäätöksen teko ja asiakasnäkökulmakin nähdään vain sitä kautta.

4. TERVEYSKESKUS

Terveyskeskus on vastauksessaan korostanut omaehtoisen liikunnan merkitystä. Myös liikuntaviraston mukanaolo tämän selvityksen teossa olisi siksi ollut tarkoituksenmukaista. On hyvä muistaa, että suurelle joukolle pysyvästi vammaisia henkilöitä on säännöllinen ja tavoitteellinen lääkinnällinen kuntoutus aivan välttämätöntä toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Yhtä tärkeää on erilaisten päivittäisten pienapuvälineiden ja riittävien omahoitotarvikkeiden (esim. vaipat) saanti oikea-aikaisesti ja maksutta vammasta aiheutuvien haittojen kompensoimiseksi. Kunnallisen kotihoidon kohdentamiseen myös vammaisten lasten perheille ja aktiivi-ikäisille vammaisille henkilöille tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota.

5. JOUKKOLIIKENNE

Joukkoliikenteen ratkaisut, raideliikenteen asema ja pysäkkien sijoittelu kaupunkirakenteessa ovat oleellisia seikkoja kestävän esteettömän kaupunkiliikenteen luomisessa. Eri liikennemuotojen vaihtoyhteyksien on toteuduttava tällöin esteettömästi. Kaikille käyttäjille saavutettava matkustajainformaatio on myös toteuduttava nykyistä paremmin.

Uusien raitiovaunujen mitoituksen tulisi olla riittävän tilava ajatellen liikkumisen apuvälineitä. (sekä vammaisten että muiden, mm. sähköpyörätuolit, lastenvaunut ja polkupyörät).

6. PALO- JA PELASTUSTOIMINTA

Arkielämään liittyvien riskien hallinta ei saa rajoittaa vammaisten ihmisten tavanomaista elämää. Vaatimus asunnon sprinklauksesta ei saa johtaa siihen, etteivät vaikeavammaiset henkilöt voi asua tavanomaisessa asuntokannassa muiden ihmisten joukossa. Asunnoissa tulisi ottaa lähitulevaisuudessa käyttöön huoneistokohtainen palonsammutusjärjestelmä.

Loppupäätelmänä vammaisneuvosto toteaa, että hyvän vammaispolitiikan toteuttamisen lähtökohtana ovat avoin keskustelu ja yhteistyö eri hallintokuntien kesken. Kaikkia Helsingin kaupungin hallintokuntia ohjaavat kaupunkistrategiat. Myös vammaispoliittisten toimenpiteiden suunnittelu, seuranta ja päivittäminen olisi kytkettävä osaksi kaupungin strategioita ja jatkuvaa, virallista toteutumisseurantaa.

Työssä tarvitaan hyvää asiantuntijayhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Ja tiivistä yhteistyötä Helsingin vammaisneuvoston ja vammaisjärjestöjen kanssa, jotka kykenevät omalta osaltaan tuomaan esiin tarvittavaa vammaisnäkökulmaa kaupungin päätöksenteon ja kehittämissuunnitelmien tueksi. Seurannassa on otettava mukaan myös muut kuin kunnalliset palvelut. Ohessa olevassa yhteenvedossa on vammaispolitiikan kannalta paljon hyviä suunnitelmia ja toteuttamiskelpoisia asioita. Lukija jäi kuitenkin kaipaamaan selvitystä konkreettisista toteuttamistavoista ja toteutumisen aikataulusta käytännössä.

10. LOPUKSI

Kestävä vammaispolitiikan toteuttaminen Helsingissä edellyttää tiivistä yhteistyötä eri hallintokuntien kesken sekä jatkuvaa keskustelua painopisteistä ja tarkoituksenmukaisista toteuttamistavoista. Tulosten seuranta vaatii hallintokunnissa aktiivisia toimia, jotka sisältyvät kaupungin tavanomaiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun. Tähän työhön tulisi sitouttaa myös kunnallinen vammaisneuvosto, kunnan esteettömyysasiantuntijat sekä vammaisasiamies. Lisäksi tehtävien päätösten vammaispoliittiset vaikutukset tulisi arvioida etukäteen kaikessa päätöksenteossa.

Kaikissa hallintokunnissa olisi syytä luoda omat päätöksentekoa koskevat vammaispoliittiset painopisteet ja lähiajan toteutustavoitteet. Pitäisi kartoittaa toimialueen toiminta, esteettömyys sekä palvelujen saavutettavuus ja niissä esiintyvät ongelmakohdat vammaisten kuntalaisten kannalta. Kartoituksen perusteella hallintokunnat kykenisivät laatimaan itselleen säännöllisesti päivitettävän kirjallisen vammaispolitiikan toteuttamissuunnitelman, joka olisi tarkoituksenmukainen työväline käytännön toiminnassa ja työn arvioinnissa.

Vammaispoliittista selvitystyötä tehtäessä on läpikäyty mielenkiintoinen ja uusia näkökulmia esiin nostanut työskentelyprosessi, joka on luonut pohjaa jatkuvalla yhteistyöllä eri hallintokuntien ja virastojen kesken vammaisasiassa. Tätä on hyvä jatkaa vammaisnäkökulman saamiseksi kiinteäksi osaksi kaupungin yleistä strategiaohjelmaa ja eri virastojen talous- ja toteuttamissuunnitelmia.

LYHENNELMÄ

Taustaa

Kaupunginhallitus kehotti 25.1.2010 antamassaan päätöksessä sosiaalilautakuntaa laatimaan kaupunginhallitukselle yhteistyössä terveystieteiden keskuslaitoksen, kaupunkisuunnitteluviraston ja opetusviraston kanssa tiiviin yhteenvedon Helsingin vammaispolitiikan tavoitteista ja keskeisistä toiminnan painopisteistä, jota valmisteltaessa otetaan huomioon vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen näkemykset. Selvityksen on oltava valmis 31.12.2010 mennessä.

Päätöksen lähtökohtana on ollut Helsingin kaupungin vammaisneuvoston tekemä esitys kaupunginhallitukselle kunnallisen vammaispoliittisen ohjelman laatimiseksi Helsingissä.

Sosiaalivirasto aloitti selvitystyön toukokuussa 2010. Kaikki kaupunginhallituksen edellyttämät yhteistyökumppanit olivat jäsenenä myös Helsingin kaupungin vammaisneuvostossa. Tällöin todettiin, että työhön on syytä ottaa mukaan laajempi joukko hallintokuntia / virastoja, mitä kaupunginhallitus toimeksiannossaan edellytti.

Sosiaalijohtaja Paavo Voutilainen asetti selvitystyön tueksi 18.6.2010 ohjausryhmän, jonka puheenjohtajana toimi aikuispalvelujohtaja Helinä Hulkkonen. Ohjausryhmään kuului kaikkiaan 14 eri hallintokunnan tai viraston edustajat, jotka ilmoittivat olevansa halukkaita työskentelemään kyseisessä prosessissa. Vammaispoliittisen selvityksen kokoajaksi asetettiin vammaisasiamies Reija Lampinen.

Toimeksiannon toteuttamiseen saatiin lisäaikaa 31.3.2011 saakka, jotta valmistelussa voitaisiin ottaa huomioon myös vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen näkemykset.

Hankkeen aloitus ja prosessin eteneminen

Sosiaalivirasto kutsui hallintokuntien nimeämät vastuuhenkilöt ja vammaisneuvoston puheenjohtajan aloitusseminaariin 2.6.2010, jonka jälkeen mukana olevilta hallintokunnilta/virastoilta pyydettiin allekirjoitetut kirjalliset selvitykset vammaispolitiikan tavoitteista ja keskeisistä toiminnan painopisteistä 31.8.2010 mennessä. Ohjausryhmän työkokouksia pidettiin kaikkiaan neljä. Päätösseminaari vammaispoliittisesta selvityksestä ja sen kokoamisprosessista järjestetään syksyllä 2011.

Vastuullinen vammaispolitiikka Suomessa 2010

Suomalainen vammaispolitiikka perustuu kolmeen keskeiseen periaatteeseen: vammaisilla henkilöillä on oikeus yhdenvertaisuuteen, oikeus osallisuuteen ja vamman vuoksi tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin, joilla viimesijaisesti turvataan yhdenvertaisuuden mahdollistuminen valtaväestöön verrattuna (myönteinen erityiskohtelu). Tavoitteellisella vammaispolitiikalla kyetään vahvistamaan

kehityskulkuja, jotka tukevat kaikkien ihmisten oikeudenmukaisen yhteiskunnallisen aseman toteutumista käytännössä.

Tärkeä työväline on YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista, joka tuli kansainvälisesti voimaan toukokuussa 2008. Sopimuksen keskeinen sisältö on syrjinnän kieltäminen vammaisuuden perusteella ja se, että kaikkia ihmisiä on kohdeltava samanarvoisina. Yleissopimuksen kautta tulee tapahtumaan paradigman muutos, jolloin asenteet ja lähestymistavat vammaisia kansalaisia kohtaan muuttuvat. Vammaisten ihmisten syrjäytyminen ja palvelujen eriyttäminen ovat tällöin ihmisoikeuskysymyksiä. Vammaiset henkilöt eivät enää ole yksinomaan hyväntekeväisyyden, parantavan hoidon tai sosiaaliturvan kohteita. Heillä on myös samat oikeudet aktiivisina toimijoina kuin muilla kuntalaisilla. Myös EU:n vammaisstrategiassa vuosille 2010–2020 luodaan puitteet yhtenäiselle EU:n ja kansallisen tason toiminnalle vammaisten kansalaisten tilanteen parantamiseksi.

Kestävän vammaispolitiikan perusasioita ovat erityisesti seuraavat seikat: esteettömyys, saavutettavuus, yhdenvertaisuus sekä itsemääräämisoikeus ja valinnan vapaus. Tärkeimpiä toteutumia ovat tällöin vammaisten henkilöiden osallisuus, voimaantuminen tai täysivaltaistuminen sekä yhteiskunnan myönteiset arvot ja asenteet, jotka hyväksyvät myös poikkeavat ihmiset ja erilaiset toimintatavat.

Esteettömyys tai saavutettavuus ei ole omistettu millekään erityisryhmälle. Vammaispolitiikassa on kysymys mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti lähiyhteisön toimintaan, koulutukseen, työelämään, vapaa-aikaan ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Tavanomaiset palvelut tulisi toteuttaa myös vammaisille kuntalaisille yleislainsäädännön tai kaikille kuntalaisille tarkoitettujen erityislakien perusteella. Erityispalvelut ja tukitoimet vain varmistavat vammaisille kuntalaisille mahdollisuuden osallisuuteen ja osallistumiseen. Erityispalveluja tarvitaan aina, mutta niitä tulisi vähentää asteittain siten, etteivät vammaisten erityispalvelut olisi tavanomaisin tai helppo vaihtoehto kaikkiin haasteisiin.

Yhteenvedo vammaispolitiikan tavoitteiden toteutumisesta ja toiminnan painopisteistä Helsingissä

Käytännön vammaispolitiikan toteuttaminen ja kussakin kunnassa tärkeimpien painopisteiden etsintä on pitkä prosessi, jossa ei välttämättä lyhyellä tähtäyksellä ole olemassa oikeita tai vääriä ratkaisuja. Tavoiteltavaan vammaispolitiikkaan päästään parhaiten pohtimalla kaikessa päätöksenteossa myös vammaisille kuntalaisille siitä aiheutuvia vaikutuksia. Jos vaikutukset ovat epätarkoituksenmukaisia, on syytä muuttaa suunnitelmia tai tehdä uusia päätöksiä.

Prosessissa ovat olleet mukana seuraavat tahot:
Kaupunkisuunnitteluvirasto
Opetusvirasto

Sosiaalivirasto: hallinto- ja kehittämiskeskus, lapsiperheiden palvelut, vanhusten palvelut sekä vammaistyö.

Terveyskeskus

Joukkoliikenne: HKL ja HSL

Palo- ja pelastustoiminta

Kulttuuri ja vapaa-aika: kulttuurikeskus ja nuorisosiainkeskus

Rakennettu ympäristö: rakennusvirasto ja kiinteistövirasto

Toimivan vammaispolitiikan tunnistet

Vammaispolitiikan toteutuessa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, täyttyvät seuraavat ehdot kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa:

1. Tavoitteellisen vammaispolitiikan aikaansaamiseksi eri hallintokunnat ottavat vammaispoliittisen vastuun omassa toiminnassaan.
2. Kunta sisällyttää vammaispolitiikan omiin strategioihinsa ja kehittämissuunnitelmiinsa ja seuraa tavoitteiden toteutumista osana normaalia talous- ja toteuttamisseurantaa.
3. Eri hallinnonalojen menestyksellinen toiminta ja osaaminen hyödynnetään ja halutaan dokumentoida myös muille.
4. Aito vammaisnäkökulma otetaan mukaan pitkän aikavälin suunnitteluun ja kehittämistoimintaan. Silloin käytetään olemassa olevaa vammaispoliittista osaamista ja konsultoidaan erityisosaajia.
5. Vammaispolitiikan periaatteisiin kuuluu oleellisesti rahoitusvastuu ja tarvittavien yhdenvertaisuuden mahdollistavien toimenpiteiden rahoittaminen osana kunkin hallintokunnan omaa toimintaa.

Vammaisneuvoston ja tiettyjen paikallisten vammaisjärjestöjen keskeiset kommentit

Kaupunginhallituksen toimeksiannon mukaan selvitystä valmisteltaessa on otettava huomioon vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen näkemykset. Asiasta pyydettiin kommentteja sekä vammaisneuvostolta, että kymmeneltä paikalliselta vammaisjärjestöltä, jotka eivät ole olleet 2010 jäseninä vammaisneuvostossa. Palaute saatiin vammaisneuvostolta ja neljältä paikalliselta järjestöltä.

Vammaisneuvoston käsityksen mukaan tarkoituksenmukainen vammaispolitiikka ei ole vain esteettömyyttä, vaan myös monen ikäisten ja eri tavoin vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnan kaikissa toiminnoissa, yhdessä tekemistä muiden ihmisten kanssa sekä yhdenvertaisuutta ja itsemääräämisoikeutta vammaisen henkilön omassa elämässä.

Hallintokuntien esittämistä vammaispolitiikan painopisteistä ja tavoitteista vammaisneuvosto nosti esiin seuraavia näkökulmia:

- Kaupunkisuunnittelun pitää perustua pääasiassa esteettömän joukkoliikenteen varaan. Vammaiset henkilöt tarvitsevat joka tapauksessa mahdollisuuden liikkua myös omalla autolla tai erityisajoneuvoilla. Kulkuväylien talvikunnossapito on haaste, mutta kunnossapidossa on silti otettava huomioon erilaisilla apuvälineillä liikkuvat henkilöt.
- Sosiaaliviraston antamassa selvityksessä todetaan, että seurantaan on luotava asiakaslähtöisiä mittareita. Vammaisneuvostossa käsityksen mukaan toiminnassa korostuu nyt liiaksi hallintopäätöksen teko jopa asiakasnäkökulman kustannuksella.
- Terveyskeskus on korostanut omaehtoisen liikunnan merkitystä. Liikuntaviraston mukanaolo tämän selvityksen teossa olisi siksi ollut tarkoituksenmukaista. Suurelle joukolle vammaisia henkilöitä on tavoitteellinen lääkinällinen kuntoutus kuitenkin välttämätöntä toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Yhtä tärkeää on päivittäisten pienapuvälineiden ja riittävien omahoito-tarvikkeiden saanti oikea-aikaisesti ja maksutta. Kunnallisen kotihoidon kohdentamiseen vammaisten lasten perheille ja aktiivi-ikäisille vammaisille henkilöille tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota.
- Arkielämään liittyvien riskien hallinta ei saa rajoittaa vammaisten ihmisten tavanomaista elämää. Vaatimus asunnon spriklauksesta ei saa johtaa siihen, etteivät vaikeavammaiset henkilöt voi asua tavanomaisessa asuntokannassa muiden ihmisten joukossa.

Prosessimittareiden rinnalla vammaispolitiikan vaikuttavuuden seurantaan tarvitaan vakioitu mittaristo, joka mittaa vammaisten henkilöiden näkökulmasta toteutunutta esteettömyyttä, osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Vammaisen ihmisen elämää ei voi muovata mittariston vaatimiin ehtoihin tai pakata kunnallisen päätöksenteon hyväksymiin minimimahdollisuuksiin. Yhdenvertaisuus on jotain aivan muuta.

Työssä tarvitaan hyvää asiantuntijayhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Ja tiivistä yhteistyötä Helsingin vammaisneuvoston ja vammaisjärjestöjen kanssa, jotka kykenevät omalta osaltaan tuomaan esiin tarvittavaa vammaisnäkökulmaa kaupungin päätöksenteon ja kehittämissuunnitelmien tueksi. Seurannassa on otettava mukaan myös muut, kuin kunnalliset palvelut. Laaditussa yhteenvedossa on vammaispolitiikan kannalta paljon hyviä suunnitelmia ja toteuttamiskelpoisia asioita. Vammaisneuvosto jäi kuitenkin kaipaamaan selvitystä konkreettisista toteuttamistavoista ja toteutumisen aikataulusta käytännössä.

Hyvän vammaispolitiikan toteuttamisen lähtökohtana ovat avoin keskustelu eri hallintokuntien kesken. Kaupunkistrategiat ohjaavat kaikkia Helsingin kaupungin hallintokuntia. Myös vammaispoliittisten toimenpiteiden suunnittelu, seuranta ja

päivittäminen olisi kytkettävä osaksi näitä strategioita ja jatkuvaa, virallista toteutumisseurantaa.

Vammaisneuvoston lisäksi palaute saatiin neljältä paikalliselta vammaisjärjestöltä, jotka olivat:

Me Itse ry, Helsingin alajaos,

Maahanmuuttajavammaisten tukiyhdistys ry (=venäjänkieliset vammaiset),

Polioinvalidit ry, Pääkaupunkiseudun osasto,

Sydän- ja keuhkosiirroksiaat – SYKE ry.

Tämän järjestöpalautteen mukaan hyvää vammaispolitiikkaa on se, että vammaisia kohdellaan samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Kaikki Helsingin kaupungin virastot ovat vastuussa tästä työstä. Kehitysvammaiset ihmiset ovat täysivaltaisia kuntalaisia. Tärkeää on, että kehitysvammaiset nuoret käyvät puhumassa kouluissa omasta elämästään ja myös TV lähettää asiasta kertovia ohjelmia. Silloin kehitysvammaiset ihmiset hyväksyvät paremmin muiden kuntalaisten joukkoon.

Venäjänkielisten vammaisten tilanne on huono, sillä kyseinen vammaisryhmä on vielä tällä hetkellä välillisen ja institutionaalisen syrjinnän kohteena.

Venäjänkieliset vammaiset eivät ota yhteyttä suomalaisiin vammaisjärjestöihin, koska näiltä järjestöiltä ei saa tukea heidän omalla kielellään. Yhdenvertaisuus ei toteudu, koska ei olla tietoisia kohderyhmän heikosta tilanteesta. Tuki- ja palvelutoiminta on tehokkainta silloin, kun sen järjestäjä tuntee kielen lisäksi ryhmän etnokulttuuriset erityispiirteet. Maahanmuuttajavammaisten tukiyhdistys pystyy tarjoamaan tietoa ja tukipalveluja (vertaistukea, tukihenkilöitä) venäjän kielellä, mutta taloudellisten resurssien puuttuessa toimintaa ei ole mahdollista lisätä ja kehittää tarpeeksi.

Helsingissä on edistytty merkittävästi esteettömyyteen liittyvissä hankkeissa. Tosin paljon on vielä tehtävää. On edistytty myös vammaiskäsitteen määrittelyssä ja vammaisjärjestöjen kuulemisessa.

Ehkä tärkein kehitettävä asia on joukkoliikenteen suunnittelu ja kalustehankinnat niin, että erilaiset vammaisryhmät voivat käyttää joukkoliikenteen palveluja mahdollisimman tasavertaisesti. Merkittävä asia, joka on toteutettu vammaisten kuntalaisten kannalta tarkoituksenmukaisesti, on kuljetuspalveluasiakkaiden mahdollisuus käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä maksutta. Se on konkreettinen ja tasa-arvoa lisäävä taloudellinen tuki vaikeavammaisille henkilöille.

Vammaispoliittisessa selvityksessä on kattavasti lueteltu monia vammaisten Helsingissä kohtaamia ongelmia ja hahmoteltu niille toimivia ratkaisumalleja. Tavoitteet tulisi muuttaa konkreettisiksi toimenpideluetteloiksi, jaksottaa osatavoitteiksi, laskea kustannukset ja selvittää rahoitusvaihtoehdot. Vammaispoliittiset yleistavoitteet ja päämäärät tulisi pilkkoa konkreettisiksi tavoitteiksi ja niiden toteuttamiseen tulisi vammaisten kuntalaisten voida itse osallistua.

Lopuksi

Kestävä vammaispolitiikan toteuttaminen Helsingissä edellyttää tiivistä yhteistyötä eri hallintokuntien kesken sekä jatkuvaa keskustelua painopisteistä ja tarkoituksenmukaisista toteuttamistavoista.

Vammaispolitiikan tavoitteellinen seuranta vaatii hallintokunnissa aktiivisia toimia, jotka sisältyvät kaupungin tavanomaiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun. Tähän työhön tulisi sitouttaa myös kunnallinen vammaisneuvosto, kunnan esteettömyysasiantuntijat sekä vammaisasiamies. Lisäksi tehtävien päätösten vammaispoliittiset vaikutukset tulisi arvioida etukäteen kaikessa päätöksenteossa.

Jokaisessa hallintokunnassa olisi syytä luoda omat päätöksentekoa koskevat vammaispoliittiset painopisteet ja lähiajan toteutustavoitteet. Samalla pitäisi kartoittaa toimialueen toiminta, esteettömyys sekä palvelujen saavutettavuus ja niissä esiintyvät ongelmat vammaisten kuntalaisten kannalta. Kartoituksen perusteella hallintokunnat kykenevät laatimaan itselleen säännöllisesti päivitettävän kirjallisen vammaispolitiikan toteuttamissuunnitelman.

Vammaispoliittista selvityksen laatimisessa on läpikäyty mielenkiintoinen ja uusia näkökulmia esiin nostanut työskentelyprosessi, joka on luonut pohjaa jatkuvalla yhteistyöllä eri hallintokuntien ja virastojen kesken vammaisasioiden parantamiseksi. Tätä on hyvä jatkaa vammaisnäkökulman saamiseksi kiinteäksi osaksi kaupungin yleistä strategiaohjelmaa ja eri virastojen talous- ja toteuttamissuunnitelmia.

Ohjausryhmän puheenjohtaja

Helinä Hulkkonen,
aikuispalvelujohtaja
Sosiaalivirasto
Aikuistenpalvelujen vastuualue
Helsingin kaupunki

Varsinainen jäsen

Pertti Joonas,
suunnittelija
Opetusvirasto
Helsingin kaupunki

Anna – Maija From,
projektipäällikkö
HKL- liikelaitos
Helsingin kaupunki

Markus Ahtiainen,
insinööri
Kaupunkisuunnitteluvirasto
Helsingin kaupunki

Asko Lukinmaa,
ylilääkäri
Terveyskeskus
Kaupunginsairaala, kuntoutusyksikkö
Helsingin kaupunki

Sini Perho,
suunnittelija
Nuorisosiainkeskus
Alueellisten palvelujen osasto
Helsingin kaupunki

Pirjo Tujula,
projektinjohtaja
Rakennusvirasto
Helsinki kaikille - projekti
Helsingin kaupunki

Mervi Vatanen,
liikennesuunnittelija
HSL Helsingin seudun liikenne
Liikennejärjestelmäosasto
00077 HSL

Seppo Sihvonen,
valvontayksikön päällikkö
Helsingin pelastuslaitos
Helsingin kaupunki

Mauri Lehtovirta,
kulttuurituottaja
Helsingin kulttuurikeskus
Helsingin kaupunki

Kristiina Pyykönen,
arkkitehti
Kiinteistövirasto, Tilakeskus
Helsingin kaupunki

Varajäsen

Tom Andersson,
suunnittelija
Opetusvirasto
Helsingin kaupunki

Ollipekka Heikkilä,
kehittämispäällikkö
HKL- Raitoliikenne
Helsingin kaupunki

Dan Mollgren,
arkkitehti
Kaupunkisuunnitteluvirasto
Helsingin kaupunki

Hanna-Leena Nuutinen,
erityissuunnittelija
Terveyskeskus
Hallinto- ja palvelukeskus
Helsingin kaupunki

Mervi Smahl- Laurikainen,
suunnittelija
Nuorisosiainkeskus
Keskitettyjen palvelujen osasto
Nuorten kansalaistoiminnan osasto
Helsingin kaupunki

Anni Juutilainen,
projekti- insinööri
Rakennusvirasto
Helsinki kaikille – projekti
Helsingin kaupunki

Sami Aherva
ryhmäpäällikkö
HSL Helsingin seudun liikenne
Liikennepalvelut -osasto
00077 HSL

Anne Koivisto,
johtava palotarkastaja
Helsingin pelastuslaitos
Helsingin kaupunki

Michaela Stenbäck,
kulttuurituottaja
Helsingin kulttuurikeskus
Helsingin kaupunki

Anna Ruskovaara
ympäristöasiantuntija
00077 HSL

Tuula Poikonen,
vammainen työn päällikkö
Sosiaalivirasto
Aikuisten palvelujen vastuualue
Vammaistyö
Helsingin kaupunki

Pirkko Excell,
johtava neuvoja
Sosiaalivirasto
Hallinto- ja kehittämiskeskus
Viestintä- ja neuvontayksikkö
Helsingin kaupunki

Eila Ahlroth, erityissuunnittelija
Sosiaalivirasto
Lapsiperheiden palvelujen vastuualue
Toiminnan ja johtamisen tuki
Helsingin kaupunki

Timo Vierelä,
suunnittelija
Sosiaalivirasto
Vanhustenpalvelujen vastuualue
Toiminnan ja johtamisen tuki
Helsingin kaupunki

Pasi Brandt,
kehittämiskonsultti
Sosiaalivirasto
Päivähoidon vastuualue
Toiminnan ja johtamisen tuki
Helsingin kaupunki

Ohjausryhmän kokoussihteeri

Reija Lampinen,
vammaisasiamies
Sosiaalivirasto
Aikuisten palvelujen vastuualue
Helsingin kaupunki